

INHOUD

Het eerste woord – Authenticiteit Dirk Aerts	2
¡HOLA! Nieuws van het genootschap	5
Boeknotities Martin Kellens	15
Arnold Von Harff: een uitzonderlijke pelgrim Mia Voordeckers	20
Jacobalia in België – West-Vlaanderen Martin Kellens	26
Pelgrims van vlees en bloed - Ieder zijn camino 31 - Verhaal over moed, sterkte en geloof 36 Riet Van Cleuvenbergen, Henk Mechels	
Peregrino, quièn te llama? Jan Hendrickx	42
Onderweg – Chez Simonne, Bazas en broek te Limoges Peregrinus anonymus	52
Hors d'oeuvre – Op pelgrimstocht Dirk Aerts	56

AUTHENTICITEIT

De lezer kent ongetwijfeld de Venus van Milo. Zoals men weet is dit beeld verminkt. Toen het in 1820 werd opgegraven, waren de armen al verdwenen. Niemand weet dus hoe het volledige beeld eruit heeft gezien. Toch wordt het als een van de prachtigste voorbeelden van de Griekse beeldhouwkunst beschouwd. Laten we ons nu eens aan het volgende gedachtenexperiment wagen. Stel dat men deze Venus opnieuw zou voorzien van armen en handen. Dan zou het ongetwijfeld meer op een werkelijke vrouw gelijken dan in zijn huidige toestand. En toch zou iedereen dadelijk begrijpen dat er bedrog in het spel is, hoe kunstig de nieuwe armen ook gebeeldhouwd zijn. Met andere woorden, wie op zoek is naar het volmaakt reële, stuit op een zeker ogenblik op een grens. Het volmaakt reële slaat om in iets dat volledig vals is.

Een analoge ervaring, maar dan met pelgrims, wordt beschreven door Herman Vuijsje, in zijn bekende boek *Pelgrim zonder God*. Hij vertelt dat hij op zekere dag ergens onderweg een aantal pelgrims ontmoet, volledig uitgedost in middeleeuwse klederdracht, compleet met sandalen, pelgrimsstaf en kalebas. Blijkbaar waren deze Santiagogangers, in hun verlangen om zich als echte pelgrims te voelen, erg ver gegaan. Om in de voetsporen van hun voorgangers te treden kozen ze ervoor om zich ook als hen te gaan kleden. Vuijsje kijkt hen meewarig aan en schudt het hoofd. Hij noemt hen toneelspelers die leven in een nagespeelde werkelijkheid.

Wat gebeurt hier? Wie vandaag als pelgrim naar Santiago wil trekken, hecht grote waarde aan authenticiteit. Pelgrimeren is een speciale soort van reizen, die zich duidelijk afzet tegenover het gewone toerisme. De pelgrim beschouwt zichzelf als een zoeker. Hij houdt zich bezig met de grote levensvragen. Ook al vinden de meesten geen antwoord aan het eind van hun tocht, dan vindt men niettemin een zekere bevrediging in het zoeken zelf, in het onderweg zijn. Een toerist daarentegen is in de ogen van een pelgrim met andere zaken bezig: hij zoekt de rust en wil in de eerste plaats genieten. Een pelgrim geeft nooit de hoop op om een betere wereld te vinden, een toerist is tevreden met de dingen zoals ze zijn. Vandaar dat pelgrims geen hoge pet ophebben van toeristen. Hun wereld is in hun ogen een schijnwereld.

Dat is inderdaad tot op grote hoogte het geval. De toerist zit inderdaad gevangen in een spel van waarheid en onwaarheid. Een dergelijk spel is trouwens inherent aan het reizen zelf. Wat wij onderweg zien, zijn zelden de dingen zoals ze zijn, maar wel zoals ze ons aangeprezen worden in

Het eerste woord

onze reisbrochures en reisgidsen. Het lukt ons als reiziger slechts zelden om achter de schermen te kijken. Belangrijk is echter dat een toerist dat meestal ook niet wil. Hij weet wat soort spel wordt gespeeld en hij doet mee. Bekend is het grapje over een Amerikaanse toerist die een rondreis maakt door Europa. Hij is verdiept in zijn reisprogramma en plots kijkt hij op en zegt: *“It is Friday, this must be Brussels.”* Wanneer een toerist een oude stad bezoekt en figuren ziet rondlopen in traditionele klederdracht, dan weet hij dat het goed mogelijk is dat velen van hen gewoon ingehuurd zijn om wat kleur te brengen in het straatbeeld, maar maakt hij zich daarover verder geen zorgen.

Een pelgrim kan van dergelijke situaties alleen maar gruwen. Hij zou nooit met een dergelijke mentaliteit op tocht vertrekken. Toch is zijn zoektocht naar het echte en het ware niet zonder problemen. We zagen al hoe het reële plots volledig kan omslaan in het tegendeel. Maar er is meer. Het zoeken van de pelgrim brengt een soort onrust mee die hem altijd verder drijft. Wie zoekt naar authenticiteit, kijkt aan tegen een horizon die zich voortdurend verplaatst. Dit proces is duidelijk aan de gang langs de Jakobswegen. In de jaren 80 van de vorige eeuw, toen de camino francés nog bijna onbewandeld was en de refugio's onbestaande, was een Santiagotocht een echt avontuur. Naarmate zich steeds meer mensen op hetzelfde pad begeven, verliest het in de ogen van de pioniers zijn waarde. Het gat wordt opgevuld door het toerisme. De overheid begint de weg te promoten en de lokale bevolking probeert een graantje mee te pikken. Ze baten gastenkamers uit, openen eetgelegenheden enz. Uit onvrede met de toestand zoekt de pelgrim nieuwe wegen op, in de hoop dat die hem opnieuw de sensatie van vroeger kunnen bieden. Zo komt het dat nu niet langer de camino francés als de meest avontuurlijke Jakobsweg geldt, maar wel de Vía de la Plata. Tot ook die ten prooi valt aan het toerisme.

Dat is ten minste de wijze waarop de pelgrim het ziet. De vraag is echter of de pelgrim en de toerist wel op die wijze elkaars tegengestelden zijn als de pelgrim doet geloven. De pelgrim gedraagt zich namelijk vaker als toerist dan hij wel wil toegeven. Meer nog, dat hij beide rollen kan spelen, bezorgt hem soms voordelen. Een klein voorval moge dit illustreren. Tijdens een van mijn Santiagotochten (helaas al veel te lang geleden!) waren we hopeloos verloren gelopen in de buurt van León. We kwamen pas heel laat in de stad aan en vonden niets meer open. De caminovriend die met ons mee was gestapt, kreeg plots een idee. “Kom”, zei hij, “We gaan naar het seminarie, daar moeten ze ons wel helpen, we zijn ten slotte pelgrims.” Hij beseftte dat het gewoon beter uitkwam om ons als pelgrims te gedragen, zoniet hadden we heel lang moeten zoeken naar eten en onderdak. Het omgekeerde doet zich vaker voor. Wanneer we zien dat er geen refugio aanwezig is of wan-

Het eerste woord

neer we eens goed willen uitrusten, zullen we niet aarzelen om een nachtje op hotel te gaan.

In tegenstelling tot wat we doorgaans vermoeden, zijn 'pelgrim' en 'toerist' geen twee uitersten in eenzelfde continuum. We zijn integendeel altijd de twee samen, altijd een beetje pelgrim en een beetje toerist. Dat geldt trouwens ook voor de toerist. Het komt voor dat hij op een bepaald ogenblik genoeg heeft van de schijnwereld waarin hij wordt ondergedompeld, dat hij zijn reisgids bij wijze van spreken weggooit en op zoek gaat naar een echte ontmoeting. Op dat moment wordt hij een beetje pelgrim.

Aldus beschouwd is pelgrimeren geen nieuwe vorm van reizen, maar wel een dimensie ervan. Naast het toerisme. Beide komen samen voor in dezelfde persoon. Het is niet: pelgrim of toerist maar wel pelgrim én toerist.

Dirk Aerts

ACTIVITEITEN

Zie ook www.compostelagenootschap.be

Activiteitenkalender 2008

- 15-3 Pelgrimszegen/Lenteontmoeting
- 5-4 Infonamiddag Leopoldsburg
- 13-4 Regio Brugge polderwandeling
- 25-4 Regio Noorderkempen: dia- en vertelavond
- 17-5 Voorjaarswandeling
- 25-7 Feest van St.-Jacob, Borsbeek
- 10-8 Regio Mechelen wandeling
- 27-9 Herfstontmoeting
- 15-11 Terugkomdag
- 17-11 Regio Mechelen dia- en vertelavond

Infonamiddag te Leopoldsburg

5-4-2008

Plannen om naar Compostela te stappen of te fietsen? Kom dan op **zaterdag 5 april 2008** naar Leopoldsburg voor de infodag van het genootschap.

In de voormiddag geeft *Fons Uytterhoeven* een algemene lezing over de pelgrimstocht naar Compostela.

's Namiddags hebben de eigenlijke infozittingen plaats. Na een powerpoint presentatie als inleiding belicht een panel van ervaren pelgrims in afzonderlijke zittingen voor stappers en fietsers diverse aspecten van zo'n tocht en antwoordt op vragen. Onze documentatie-

dienst is ter plaatse met een uitgebreide keuze aan kaarten en lectuur.

De toegang is gratis maar met het oog op een vlotte organisatie wordt aanmelding vooraf bij Toon en Mia Cornelis sterk op prijs gesteld (tel. 050 31 48 80 of cornelis.lancriet@telenet.be). Gelieve tevens op te geven waaraan u precies wenst deel te nemen (hele dag / voormiddag / namiddag / stapper / fietser).

Praktisch:

- Zaterdag 5 april 2008
- Sint-Michielsinstituut, Diestersteenweg 7-11, 3970 Leopoldsburg.
- 10.00 u. Lezing over pelgrimeren naar Compostela, Fons Uytterhoeven
- 14.30 u. Infosessies

Bereikbaarheid: de Diestersteenweg is de N73. Je komt altijd over de N73 en voorbij het Sint-Michielsinstituut als je door Leopoldsburg rijdt. Het instituut ligt vlak bij de spooroverweg. Ook met bus of trein (het station ligt op 3' gaans) is het gemakkelijk bereikbaar.

Museumbezoek en lentewandeling 17-5-2008

Wij nodigen je uit voor een uitzonderlijke activiteit in en om Lessen (Lessines) op **zaterdag 17 mei 2008**. 's Ochtends krijgen we een Nederlandstalige rondleiding in het "Hôpital Notre Dame

à la Rose”, Place Alix de Rosoît, 7860 Lessines. We maken kennis met een uniek stuk erfgoed: acht eeuwen geneeskunde, ziekenzorg en geschiedenis in een uitzonderlijk kader

...het lijkt alsof de tijd heeft stilgestaan in de twee ziekenzalen. Een getrouwe reconstructie van een hospitaal ten tijde van “ziektekiemen en lichaamssappen” met bedden in alkoven en rode gordijnen.

In de tweede zaal zien we welke weg de geneeskunde en de ziekenzorg afgelegd hebben. Het meeste materiaal lijkt voorhistorisch en kan niet meer vergeleken worden met dat van nu maar ze zijn er wel de voorlopers van *...in de middeleeuwen werden ziektes beschouwd als gevolgen van begane zonden. De genezing van het lichaam was dan ook onlosmakelijk verbonden met het zuiveren van de ziel. Dat verklaart waarom ziekenzaal en kapel zo dicht bij elkaar liggen.*

's Middag verorberen we in de cafetaria de meegebrachte picknick (consumptie verplicht). In de namiddag wandelen we “tussen Dender en Mark” op en over de taalgrens (Lessen, Deux Acren, Overboelare, Lessen). In totaal is dat een 15 km maar afkorting tot 11 km is mogelijk.

Praktisch

- Zaterdag 17 mei 2008
 - 10.00 u. Rondleiding in het “hôpital Notre Dame à la Rose”
 - 12.00 u. Picknick in de cafetaria
 - 13.45 u. Start van de wandeling
- Met de trein:* Brussel-Zuid 8.21 uur richting Moeskroen tot Ath en te Ath de trein van 9.07 uur naar Geraardsbergen, aankomst in Lessen 9.21 uur. Van het

station naar het hospitaal (achter de kerk) is het een 10 minuten stappen.

Aanmelding tegen uiterlijk 28 april 2008 bij Toon en Mia Cornelis-Lanckriet 050 31 48 80 of via:

infodagen@compostelagenootschap.be. Deelnemingsbijdrage museum +gids € 8 te storten op rekening 280-0562003-22 van het Vlaams Compostelagenootschap

Regio Brugge

Vergeet vooral niet jullie **vóór 31 maart** in te schrijven voor onze fantastische **poldertocht van zondag 13 april 2008** in Blankenberge. Per e-post bij regio-brugge@compostelagenootschap.be of per telefoon bij Mia en Toon Cornelis 050 31 48 80. Ruime info stond in HOLA van januari, nog even de *praktische gegevens*:

- Samenkomst vanaf 10.00 uur in zaal Forum, Kerkstraat, Blankenberge (5' stappen vanaf het station), vertrek 10.30 uur
- Parkeergelegenheid (te betalen) in de onmiddellijke omgeving
- Deelnemingskosten: enkel wandeling € 3, wandeling + BBQ € 15 p.p. te storten op rekening 979-5482581-49 van Antoine Cornelis, Patrijzenweg 19, 8200 Brugge.

Regio Mechelen

De in vorige HOLA aangekondigde wandeling van **zaterdag 5 april 2008 gaat niet door** omdat op diezelfde dag reeds een genootschapsactiviteit plaatsheeft. De afspraken voor 10 augustus en 17 november blijven gehandhaafd. Alle info daaromtrent verschijnt in een volgende uitgave.

Regio Noorderkempen

Op **25 april 2008 om 19.30 uur** komen de leden uit de Noorderkempen samen in de zaal Trefpunt, Statielei 8 te Heide-Kalmthout (vlakbij station Heide). Alle belangstellenden zijn welkom.

De toegang is gratis maar wel “donativo”.

Aanmelden is gewenst bij Raymond Van den bosch, Boterbloemlaan 8, 2950 Kapellen, tel.03/666 72 36 of per mail raymond.vandenbosch@pandora.be

Op het programma:

- Nieuws van het Genootschap (door een lid van de Raad van Bestuur)
- De tocht in 2003 van 3 fietspelgrims uit de Noorderkempen door Marcel Van Hemelrijck, Peter Kempnaers en Raymond Van den bosch.

VERENIGINGSLEVEN

Werkgroep Pelgrimspaden

De Werkgroep Pelgrimspaden heeft de studiefase afgesloten en is begonnen met het werken aan de geplande pelgrimspaden, namelijk

- de *Via Limburgica* (Maaseik, Tongeren, Ruten, Namen)
- de *Via Monastica* (Postel, Tongerlo, Averbode, Heylisse (Tienen), Namen)
- de *Via Brabantica* (Kapellen, Antwerpen, Mechelen, Brussel, Halle, Nijvel of Brussel, Namen) wie Brussel wil vermijden volgt Mechelen, Leuven, Tienen, Namen
- de *Via Scaldea* (Gent, Oudenaarde, Ronse, Doornik)
- de *Via Brugensis* (Brugge, Kortrijk, Doornik)

Een schematische kaart van de geplande pelgrimspaden staat op

de webstek van het genootschap onder de hoofding “Pelgrimspaden”. Tot het eind van deze zomer wordt het traject van deze wegen gedefinieerd. In de mate van het mogelijke wordt gebruik gemaakt van al bewegwijzerde wandel- en fietspaden (GR, LAF, Fietsknooppuntennetwerk enz.). Ontwikkeling van nieuwe routes heeft geen voorkeur omdat het bewegwijzeren en onderhouden van nieuwe paden de capaciteit van de werkgroep te boven gaat. Doelgroepen zijn zowel pelgrims op weg naar Santiago als cultuurhistorisch geïnteresseerde wandelaars. Bij het uitzetten van het definitieve tracé wordt rekening gehouden met de eisen van:

- *authenticiteit* (een pelgrimsweg moet over historische etappeplaatsen gaan)
- *relevantie* (er moet behoefte zijn aan die weg)
- *begaanbaarheid* (de weg mag niet te druk zijn)
- *doelgerichtheid* (geen onnodige omwegen)

De vijf bovenvermelde wegen zijn relevant voor de hedendaagse pelgrims uit Vlaanderen en Nederland. Ook vanuit cultuurhistorisch oogpunt zijn ze de moeite waard. Met de andere criteria wordt bij het concreet uitzetten van het tracé rekening gehouden. Leden van het Compostelagenootschap die willen meewerken aan een van deze wegen kunnen een e-mail sturen naar pelgrimspaden@compostelagenootschap.be Wie geen internet heeft kan een briefje sturen naar het secretariaat van het Compostelagenootschap,

Varkensstraat 6, 2800 Mechelen of bel-
len met Lieve Mommens 015 422 789 of
Ludo Janssens 00 31 640225022 na 1 juni)
Ludo Janssens

Werkgroep Hospitaleros
De campagne 2007 in Los Arcos

Op 8 december 2007 hield de werk-
groep Hospitaleros haar jaarlijkse verga-
dering in Taverne "De Vondel" te Gent.
Deze vergadering, met nu al meer dan
50 aanwezigen, groeit elk jaar. In de toe-
komst wordt naar een ruimere locatie
uitgekeken.

Het is verheugend vast te stellen dat er
alweer nieuwe gezichten te ontwaren
zijn. Dit is een goed teken. Het wijst
erop dat de werking niet stilvalt en dat
meer mensen iets willen terugdoen voor
wat ze kregen op de 'camino'. Los Arcos
en de hospitalerowerking aldaar is daar
zeker voor geschikt.

Het voorbije werkjaar werd door voor-
zitter Miet Van Duyse voorgesteld. De
plannen voor het komende jaar werden
uiteengezet en daarna werden de werk-
periodes voor het jaar 2008 ingevuld.
De nieuwe werkljst verscheen trouwens
al in ¡HOLA! nr 5 van januari.

Traditioneel geven we bij het begin
van het jaar een overzicht van de over-
nachtingen die onze teams hospitale-
ros tijdens het werkjaar 2007 in 'onze'
refugio Isaac Santiago in Los Arcos te
verwerken kregen.

Ook voor het jaar 2007 was er een
hoge bezetting van de refugio: 11 553
overnachtingen wat een daggemid-
delde is van 54,75. Het was dus weer
hard werken geblazen. Tijdens de zeven
maanden dat de refugio werkzaam was
verbleven er in totaal 279 Belgen, waar-
van 209 Vlamingen. Er werden meer

dan 32 nationaliteiten genoteerd uit alle
werelddelen. (Zie tabel).

*De hospitaleros hielden ook een dagboek
bij en omdat het literaire stukje van
Albert Heremans ons echt trof hebben we
het er voor de lezers uitgehaald.*

Sapo

Sinds enkele dagen hebben wij een
nieuwe bewoner in de *albergue*. Sapo,
een jonge, mooie, blinkende pad. Buikje
crèmekleurig en rugje chocoladebruin.
Ze was mij aan het observeren toen
ik de koer met de tuinslang aan het
opfrissen was. Ik schrok er even van,
en zij ook, maar zij bleef rustig zitten.
Eerst dacht ik ze weg te spuiten, maar
zij bekeek mij een beetje schuins en
het leek alsof zij lachte. Ik spoot het
water een halve meter voor haar op de
grond zodat zij een soort van stortbad
over haar kreeg. Toen schrok zij even,
zij draaide zich om en huppelde weg,
richting Casa de Cultura.

De volgende dag was zij er weer, niet
dat ik haar verwachtte, maar zij was er.
Weerom gaf ik haar een stortbad en het
leek alsof zij er even van genoot, want
zij bleef wat langer. De derde dag zat zij
al klaar alvorens ik de tuinslang uit het
almacen gehaald had. Buenos días sapo,
zei ik. Zij sloot traag de ogen en opende
ze weer, bewoog haar hoofdje wat op en
neer alsof zij wilde zeggen igualmente.
Het stortbad deed haar deugd want zij
draaide zich rond zodat zij zeker langs
alle kanten nat werd.

Langzaam naderde ik haar en aaide haar
over het hoofdje. Zij liet het toe. Toen
zij er genoeg van had draaide zij zich om
en huppelde weg. We begonnen elkaar
goed te kennen en ik praatte met haar

terwijl zij een stortbad kreeg.

Na een week liet zij zich langs alle zijden besprenkelen. Haar voorkant met de voorpootjes uiteengesperd, het hoofdje licht achterover en de oogjes toe. Haar zijkanten met het achterpootje licht achteruit gerekt en het hoofdje opzij gedraaid. Haar achterkant waarbij zij bijna plat op de buik gaat liggen. Zij heeft er verschrikkelijk veel deugd van.

Maar de dag van afscheid nemen is gekomen. Ik heb het haar verteld, aaide haar nog eens extra over het hoofdje. Even dacht ik er aan haar een zoen te geven, maar ik heb al een prinsesje. Hasta el año que viene, sapo, zei ik. En zij huppelde naar haar vertrouwde windrichting.

Spanje	4735
Frankrijk	1476
Italië	1036
Duitsland	920
Canada	377
Brazilië	291
USA	281
België	279
Groot-Brittannië	219
Nederland	207
Australië	166
Ierland	163
Denemarken	147
Hongarije	140
Zweden	119
Korea	112
Zwitserland	110
Noorwegen	97
Oostenrijk	79
Polen	77
Finland	64
Japan	52
Mexico	44
Nieuw-Zeeland	37
Zuid-Afrika	29
Tsjechië	28
Argentinië	27

Israël	21
Slovakije	20
Roemenië	19
Slovenië	18
Estland	12
Andere	151

Tabel overnachtingen in Los Arcos in 2007

Fietsers- en stappershoekje

Michiel Van Bokhoven verzamelde voor zijn sponsortocht (zie HOLA 3 van juli 2007) € 1500. Terugkeren *met de fiets* deed hij als volgt.

Met de trein: Santiago-Ourense, Ourense-León, León-Valladolid. Hij was om 7.30 uur in Santiago vertrokken en stond in Valladolid om 14.30 uur.

Overnachting te Valladolid in een gelegenheid nabij het busstation (via de toeristische dienst).

Voormiddag stadsbezoek en dan fietsen naar luchthaven Villanuebla (12 km).

Vlucht met Ryanair: inchecken omstreeks 14.30 uur, aankomst Charleroi 17.30 uur.

Totale kosten: trein € 72, overnachting € 11, vliegticket € 65, dus € 148. Hij had pas zes dagen vóór de terugreis bij Ryanair geboekt. Bij vroegere boekingen is het vaak nog voordeliger.

Denise Quintiens stapte van León naar Santiago. Ze had de reis als volgt geregeld.

Heen

- Vlucht met Ryanair Charleroi-Valladolid (15.30-17.30 uur), € 25,22 alles inbegrepen.
- ALSA-bus (vooraf te reserveren!) van Valladolid naar León (20.20-22.00 uur), € 8,45.

Terug

- Nachttrein Santiago-Medina del Campo (22.35-04.52), € 14,20
- Trein Medina del Campo-Valladolid (6.55-7.55 uur), € 2,90
- Vlucht met Ryanair Valladolid-Charleroi (17.25-19.35 uur) € 25,22 alles inbegrepen.
- Ze had alles via het internet vastgelegd behalve de treinreis Medina del Campo-Valladolid waarvoor reservatie niet nodig is. Ze is pas terug en ze stapte in een zonnig-winters weer op heel rustige paden. Voor eventuele vragen: denisequintiens@yahoo.com

Dis al – Dis nie al

Uit Zuid-Afrika kwam op ons secretariaat een mysterieus bericht toe met een onleesbare handtekening. Het was afgestempeld op 14-11-2007 en zo te zien is de tekst opgedragen aan wijlen pater Jean-Marie Mondelaers, die aan de basis ligt van het Vlaams genootschap.

20-8-2007 *Feest van Sint-Bernardus,*

Jean-Marie

Die dag naar uw graf

'k wist waar 't was

een steen in 't gras.

DIS AL

Dis al

Die voël in die luch

Die brant in my hart

Dis nie AL

DANK U, Jean-Marie

Baie dankies

Het Suid-Afrikaanse genootschap ("Confraternity of St. James of South-Africa") stuurde ons een bedankje dat we hieronder uit het Engels vertaald weergeven.

Dank voor al jullie hulp, ideeën en

aanmoediging gedurende het afgelopen jaar. Jullie hielpen ons jonge CSJSA merkwaardig snel groeien en ontwikkelen.

Nieuwe leden 2008

Deze eerste lijst van 112 nieuwe leden voor 2008 werd afgesloten op 4 februari. Nadien geregistreerde nieuwe leden verschijnen in een volgend nummer.

Aartselaar: Marcel Albrechts

Affligem: Lieve Galle

Antwerpen: Frans Crols, Hans De Smet, Bruno Spaas, Henri Swinnen, Hans Van der Linden

As: Johan Verding

Asse: Jacques Schaut

Bazel: Laurent Meersschaert

Beerse: Fernand De Backker

Beerst-Diksmuide: Harold Debusschere

Berchem: familie Everaert-Van Bosstraten, Paul Linders

Bertem: Ferdinand Van Laer

Boechout: Paul De Greef

Bonheiden: Hilda Vervoort

Boom: Bernadette Galle

Brasschaat: Jan Van Leuven

Brugge: Dirk François, Véronique Muylle,

Marcel Van Brussel

Deinze: Ingrid De Baets

Dessel: Jacques De Wachter

Deurne: François Vande Voorde

Dresden (D): Gilbert Hellemans

Drongen: Dirk De Neve

Edegem: Bart Burman

Erembodegem: Walther De Munter

Ertvelde: Bruno Spriet

Breda (NL): Otto Boeren

Gavere: Caroline De Paepe

Geel: Marguerite Dams, Jos Sannen, Jean Vancraybex

Gent: Boudewijn Van Belle

Gentbrugge: Sara Maene

Geraardsbergen: Wilfried Timmermans

Goetsenhoven: Troet Demey

Haacht: Hugo Simon Ral

Hamme: Rudy Bogaert, Walter Goossens

Hasselt: Marina Arndt, Luc Knapen, Jean-

Pierre Thomas, Raf Vandenreyt

Herent: Herman Maes
Hulst (NL): Ulrich Bartsch
Izegem: Jaak Lambrecht
Jabbeke: Robert Van Eenoo
Kalken: Mia Boel
Kalmthout: Bert Van Der Klugt
Kinrooi: Geert Wieers
Knesselare: Johan Pincket
Kortenberg: Albert Lambrecht
Kuurne: André Schietgat
Lennik: Simon Deblieck
Leopoldsburg: Willy Mertens
Leuven: Lindsey Pinnock
Lichtaart: Rob Van Soom
Lier: Peter Moeremans
Lommel: Jean-Pierre De Ridder
Loppem: Siebrecht Vanhooren
Lotenhulle: Thierry Deligne
Maasmechelen: Theo Delvoie
Maastricht (NL): Gilbert Soeters
Malle: Daniel Eelen
Mechelen: Jean-Pierre Perdon, William Schiepers, Gudrun Vancoillie
Melle: Jaak Willems
Menaldum (NL): J.A. Aanstoort
Merksem: Carl Hendrickx, Peter Van De Reck
Merksplas: Charlot Buschgens
Minderhout: Pieter Bijnen
Mol: J. Boons, Carlo Mertens
Mortsel: Thomas Van Hees
Overslag (NL): C.G.S. Coppens
Nieuwpoort: Margareta De Kinderen
Oosterzele: Peter Arnout, Niels Den Tandt
Opglabbeek: Jos Wasyewsky
Opwijk: Geert Verdoodt
Oudenaarde: Geet Van Damme
Oud-Turnhout: Margriet Peeters
Overijse: Barbera Lammers, Jozef Vanden Branden
Pittem: Christiane Van Hauwaert
Pollare: François De Leeneer
Ranst: Björn Stuyts
Roeselare: Marc De Buck, Geert Melsens
Schoten: Rudolf Vandenbergh, Geerlinde Verbrugge
Ternat: Anita Pinoy
Tilburg (NL): Willem Hoppenbrouwers
Turnhout: Bart De Laet, Jan Meeus, Paul Meeus
Veurne: Paul Haerynck

Vlimmeren: Luc Van Looveren
Waregem: Henk Vermeulen
Wenduine: Rik Van Eenoo
Wijgmaal: Denise Quintiens
Wondelgem: Ernie Dekens
Zoersel: Wim Buelens

Compostelas

Dit is het eerste lijstje van ons toegepaste kopieën voor 2007 en vorige jaren. We willen nog eens herhalen dat de namen van de leden die een kopie van hun compostela opsturen in een van de volgende uitgaven van De Pelgrim zullen worden vermeld.

De namen van de leden die een kopie opsturen van vorige jaren en die nog niet werden gepubliceerd worden naargelang de beschikbare plaats in een van de volgende nummers opgenomen. Alle kopieën mogen te allen tijde worden opgestuurd aan Etienne Van Wonterghem, Weldadigheidsstraat 66, 8730 Beernem.

Jaar 1997: Kristof Komar (Gent)

Jaar 2001: Ben Janssens (Oppuurs), Lodewijk Eyckmans (Wommelgem), Leo Van Ginderen (Kalmthout)

Jaar 2004: Erik Van Leuven (Mortsel) + Fistera

Jaar 2005: Marc Beyers (Kapellen),

Jaar 2006: Christiane Laureyn (Diest), Rita Aerts (Begijnendijk), Jacobus Jacobs (Bocholt), Antoon Duvilliers (Nazareth), Jef Laconte (Kruishoutem)

Jaar 2007: Jan Anne (Steendorp), Alfons Anthonissen (Kalmthout), Marleen Bastaens (Wilsele), Anneke Bettonvil ('s Hertogenbosch NL), Achiël Bevers (Brasschaat), Lou Boeckx (Mol), Marina Bogaerts (Borgerhout), Hugo Bonnyns (Aarschot), Maria Bosch (Poederlee), Christine Braeckman (Destelbergen), Jozef Braeken (Deurne), Eddy Braet (Assebroek) + Fistera + Muxia, Luc Brughmans (Kalmthout), Pol Brusselmans (Buggenhout),

Wim Brusselmans (Bugghout), Eric Callens (Gullegem), Bernard Camerlinck (Wetteren) + Fistera + Muxia, Willem Cant (Antwerpen) Alois Carmeliet (Waasmunster), Corry Catteeuw (Waregem) + Fistera, Hugo Ceulemans (Hove), Maria Claes (Kessel-Lo), Maria Claus (Kampenhout), Karel Coenen (Lint), Karel Coenraerds (Pulderbos), Coby Commandeur (Mechelen), Paul Cools (Haasdonk), Lisette Crijns (Bocholt), Annie Cumps (Begijnendijk), Elisabeth Custers (Bree), Michel David (Peer), Paul De Beuckeleer (Geel), Georges De Block (Diest), Anna De Bock (Heist op den Berg), Jozef De Brier (Bekkevoort), Luc De Corte (Merelbeke) + Fistera, Eddie De Cuyper (Haacht), Paul De Decker (Borgerhout), Gerda De Gendt (Haasdonk), Toon De Geyter (Zottegem), Raoul De Jonghe (Scheldewindeke), Hugo De Laere (Brugge), Renaat Delarue (Schoten), Walter De Maeyer (Beveren), Jozef De Meersman (Geraardsbergen), Antoon Demeulenaere (Torhout), Jozef Denolf (Roeselare), Luc De Reu (Geel), Gilbert De Ridder (Kalmthout), Elisabeth De Ryck (Leuven), Marc De Ryck (Lede), Eric Desein (Moorsele), Claudine De Wilde (Lochristi) + Fistera, Marie-Hélène De Wispelaere (Scheldewindeke), Luc De Wolf (Vilvoorde), Willy De Wolf (Wijgmaal), Maria das Graças Duran (Lede), Bert Emons (Mechelen), Victor Everaet (Opwijk), Lodewijk Eyckmans (Wommelgem), Jan Faure (Deurle), Agnès Ferdinande (Brussel), Jozef Geentjens (Poederlee), Els Geeraert (Westouter), Marc Geerts (Kapellen), Koen Gerits (Rotselaar), Marcel Gossé (Borgerhout), Jaak Goyens (Bocholt), Ginette Gremaux (Zwevegem), Andrea Grootaers (Lier) + Fistera, Piet Hardeman (Westouter), Marcel Helsen (Lille), Albert Heremans (Tremelo), Guy Hermans (Hofstade), Josette Hermans (Meerhout), Theo Heyman (Belsele), Roger Heynze (Zelzate) + Fistera, Leo Huysmans (Olen), Ignace Ingelaere (Linden), Lisa Irizarry (Sint-Katelijne-Waver), Noël Jacobs (Brussel) – 2 x – (Camino Portugues en Camino Inglés), Guy Jaenen (Aalst), Yasmina Janssens (Berendrecht), Ludo Janssens (Veldhoven NL), Jan Jaspers (Tongeren), Paul

Joné (Stabroek) + Fistera + Muxia, Marja Kattouw (Antwerpen), Paul Kenis (Lille), Job Kleinendorst (Oud-Beyerland NL), Luc Lauwers (Bugghout), Louis Leemans (Sint-Katelijne-Waver), + Fistera + Muxia, Marleen Lepée (Evergem) + Fistera, Patrick Maene (Brugge), Mieke Mars (Wilrijk), Lea Maris (Schepdaal), Maria Marynissen (Brasschaat), Theo Matheusen (Essen), Rita Meurrens (Oostduinkerke), Marc Michiels (Hever-Schiplaken), Huub Mooren (Bergen op Zoom NL) 13de keer!, Anoesj Mouradian (Berchem), Ann Neuts (Diest-Kaggevinne), Etienne Neiryck (Roeselare) + Fistera + Muxia, Mathieu Notelaers (Zutendaal), Wilfried Ooghe (Mariakerke-Gent), Herman Parton (Blanden), Christine Peeters (Hove), Leo Peeters (Kampenhout), Lodewijk Pemen (Wilrijk), Christiaan Persyn (Zulte) + Fistera, Frans Portier (Diksmuide) + Fistera, Margareta Premereur (Mariakerke-Gent), Philippe Quidousse (Lauwe), José Rosseel (Moorslede), Magda Roziere (Itegem) + Fistera, Magda Roziere (Itegem), Marc Sadones (Mol, Ferdinand Schrijvers (Zoersel), Marc Segaert (Roeselare), Brigit Smet (Mortsel), Linda Soenen (Ursel) + Fistera, Jozef Solie (Itegem) + Fistera, Jozef Solie (Itegem) (tweede tocht), George Solleveld (Eindhoven NL), Jacky Soutaer (Gent), Jean Stengée (Diksmuide), Marcel Stevens (Lochristi) + Fistera, Jan Stragier (Wevelgem), Robert Stroobandt (Beernem), Nele Stroobants (Begijnendijk), Theo Stulens (Zonhoven), renaat Sys (Sint-Andries), Roland Taymans (Brugge), Fokje Terpstra (Hallum NL), Wim Tratsaert (Meerhout), Robert Truyen (Korbeek-Lo), Leon Vanacker (Mechelen), Frans Van Den Bossche (Kapellen), Frans Van Den Dries (Rijmenam), Jaak Vandermaesen (Lummen) + Fistera, Wim Van Der Smissen (Heverlee), Els Vandereet (Wijgmaal), Pierre Van Engelm (Lebbeke), Leo Van Ginderen (Kampenhout), Paul Van Haute (Lokeren) + Fistera, Pieter Van Haute (Gent) + Fistera, Simonne Van Herzele (Destelbergen), Fernanda Vanhoudt (Bekkevoort), Anna Van Hoyweghen (Temse), Ludo Van Lint (Mortsel), Christine Van Moorsel (Leuven), Jan Van Poppel (Oisterwijk NL), Kitty Van

Poppel-Van Son (Oisterwijk NL), Maria Van Soom (Vorselaar), Paula Vandenbroeck (Tremelo), Rita Vanhaelemeesch (Torhout), Lydia Van Hirtum (Kessel-Lo), Margareta Van Hoeck (Wilrijk), Andre Vanhoutte (Zwevegem), Lutgart Van Hove (Deurle), Carine Vanoeteren (Geel), Leon Van Riel (Edegem), Karin Van Speybroeck (Beernem) + Fistera, Marcel Velle (Nieuwpoort), Jeroom Verbruggen (Leest-Mechelen), Maria Vereecke (Moorsele), Jan Verellen (Wilrijk), Jean-Pierre Verfaillie (Oostakker) + Fistera, Geert Verhegge (Melle), Dirk Vermaerke (Melle), Loddewijk Vermeiren (Opwijk), Rik Vermet (Sint-Amands) + Fistera, Eric Verschraegen (Lovendegem), Frans Verwimp (Jeuk), François Vets (Duffel), Hans Vets (Duffel), Anna Vlassenbroeck (Lauwe), Jean Vlemincx (Baal-Tremelo) Camino Primitivo, Jean Vlemincx (Baal-Tremelo) Camino Portugués, Guido Vyncke (Mariakerke), Frederik Waer (Turnhout), Edmond Wallez (Tildonk-Haacht), Rudolf Walle (O.L.Vrouw Waver) + Fistera, Rudolf Walle (O.L.Vrouw Waver) 2de tocht, Thomas Wauters (Gent), Jeroom Wellemans (Schepdaal), Dirk Wellens (Tielt), Danielle Willems (Vilvoorde), Martine Willems (Veltem-Beisem), Luc Willems (Asse-Kobbegeg) + Fistera, Filip Witdouck (Westvleteren), Bernadette Wylin (Gullegem)

MEDEGEDEELD

Op weg ...

Corry Catteeuw uit Waregem ging als pelgrim naar Compostela en Finisterre, een tocht die hij opvatte als "het gevecht van een zakenman die zich los wil maken van zijn luxe, die zoekt naar zichzelf". Hij schreef zijn ervaringen neer in het boek "Zintuigen op de camino". In Finisterre ontmoette hij op 12 juli 2007 de Franse pelgrim Simon Ledugne, een "aardige jonge man, beeldhouwer en kunstenaar die blootsvoets naar de Cabo Finisterre stapte". Simon vat in een mail zijn pelgrimbelevens samen.

Ik vertrek en omkijkend neem ik afscheid van mijn familie, zolang tot hun glimmende, tranende ogen uit mijn zicht zijn verdwenen. De schoenen aan, het allernoodzakelijkste op mijn schouders en een stok die me leidt en behoedt tegen rondolende honden. De weg zindert in de hete aprilzon, ik ben alleen en voel me naakt. Nu al maak ik me zorgen om mijn weg niet te verliezen in het struikgewas en de bossen. Ik herbeleef mijn angsten uit mijn kindertijd, geen herkenningspunten, geen houvast, geen zekerheid, enkel de schemering van de moeilijke momenten uit mijn leven.

De weg laat me geen keuze, ik moet me verzetten tegen mijn kwelgeesten en angsten om de weg naar volwassenheid te aanvaarden, zonder dat ik kan vluchten. Ik moet een antwoord vinden op mijn levensvraag: "Wie ben ik?"

Enkele dagen zijn voorbij en ik ben niet meer alleen, enkele onbekenden zijn onderweg snel vrienden voor het leven geworden. Ik voel een strakke hand die niet ophoudt mij in het licht te trekken, altijd verder, over land en rivieren, die niet ophoudt mij elke dag te verwonderen over de wereld waarin ik leef.

Het is in het midden van mijn tocht, dat er langzaam een enorme berg opdoemt waarvan ik de top, die al snel door de wolken tevoorschijn komt, nog moet oversteken. De onverzettelikheden van het ongenadige pad haalt het onderste uit mijn lichaam terwijl mijn hart zich onophoudelijk verheft naar het hoogste van dit paradijs.

Na een oversteek doordrongen van volmaaktheid, ontdek ik aan de andere kant van de berg een vreemde andere wereld: Spanje. Hoe moet ik door dit land trekken, symbool voor het onbe-

kende? Hoe kan ik me geen vreemdeling voelen wanneer ik als een verdwaalde mier rondloop die op elk ogenblik per ongeluk kan verpletterd worden.

Mijn werktuigen, ik heb ze eindelijk gevonden, maar iets nieuws dient zich aan. Ik moet ze leren hanteren zoals een leerling zijn vak pas leert nadat hij zijn leerstof heeft verwerkt. De mysterieuze hand van God helpt me mijn lichaam en geest te vormen terwijl ik door dit Iberisch schiereiland trek tot in Santiago de Compostela.

De emotie verscheurt mijn 'ik', het verlengstuk van mijn lichaam, bij het aanschouwen van de schoonheid van de kathedraal. Hier vind ik de tranen terug van bij mijn vertrek met het plotselinge verlangen om een andere weg te gaan, de echte weg, die van de wedergeboorte.

Simon Ledugne

(Uit het Frans vertaald door Corry Catteeuw)

Reiswijzerbeurs 16-3-2008

Op zondag 16 maart 2008 van 10.00 tot 17.00 uur verwacht de tweemaaljaarlijkse reiswijzerbeurs je in de Expohallen, Diksmuidsesteenweg 400 te Roeselare. Het is een organisatie van Vakantiegenoegens, Sint-Jorisstraat 1, 8000 Roeselare tel.051 240 744, www.vakantiegenoegens.be

Traditiegetrouw houdt Guido Haesaert daar een onafhankelijke stand open "Bedevaartstochten naar Compostela". Er worden dia's vertoond, er is heel wat documentatie aanwezig, er zijn boeken en reisgidsen, affiches en zelfs een laptop met allerlei CD's.

Met de bus en op stap 12-20 mei

De KAV organiseert van 12 tot 20 mei 2008 een reis naar Compostela gedeeltelijk met de bus en gedeeltelijk te voet. Begeleidsters zijn Riet Van Cleuvenbergen en Lieve Mommens. Op de Spaanse camino wordt dagelijks ongeveer 20-25 km gestapt. Meer info bij riet.vancleuvenbergen@vlaamsparlement.be

Zoekertje

Mireille Madou zoekt voor een voordracht voor ons genootschap op 27-9-2008 over *De pelgrim en de dood dia's* van monumentjes of monumenten voor pelgrims die overleden zijn op de camino tijdens hun tocht. Contact: Mireille Madou, Planciusplantsoen 5/1, NL 2253 TR Voorschoten, tel. 00 31 715 763 095 m.madou@hetnet.nl.

Lucas Catherine, Van Morendoders tot botsende beschaving: de duizendjarige oorlog tegen de islam. Berchem, Epo, 2007. isbn: 978-90-6495-465-3. Prijs: 16.50 euro.

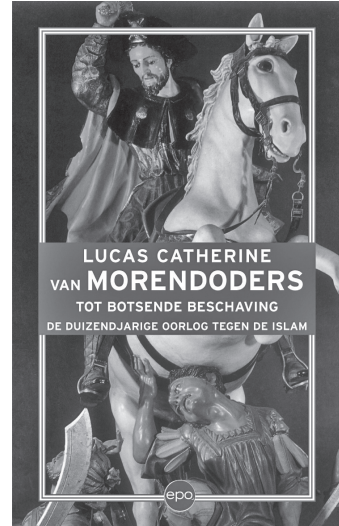
Lucas Catherine, een Belg die zich graag ‘Arabier honoris causa’ noemt, heeft al verscheidene boekjes over de islam en de grootsheid van de Arabische cultuur geschreven, zoals *Islam voor ongelovigen*, *Palestina, de laatste kolonie* en *Rijstpap, tulpen & Jihad*. Dat hij hierbij de controversie niet uit de weg gaat en ons, Vlamingen of Belgen, graag een veeg uit de pan geeft, nemen we er met genoegen bij. Alleszins is door zijn boeken de gangbare visie op de islam en de Arabische cultuur wat bijgesteld, zodat deze minder wit-zwart, maar meer gekleurd is. Dat hij hierbij al eens naar de andere kant toe overdrijft, tot daar aan toe.

En nu heeft hij dus opnieuw een boekje volgeschreven met wetenswaardigheden over de verhouding tussen het christelijke West-Europa en de islam of de Arabische wereld.

Zijn centrale stelling hierbij ontleent hij aan de Belgische historicus Henri Pirenne, die in de eerste helft van vorige eeuw niet alleen een vijfdelige *Histoire de Belgique* schreef, maar internationaal vooral bekend raakte met zijn studie over de vroege middeleeuwen: *Mahomet et Charlemagne* uit 1936. Pirenne poneert hierin – volgens Catherine – als centrale stelling dat het christelijke West-Europa zichzelf definieerde in de spiegel van de Arabische wereld, die aan de overkant van de Middellandse Zee de macht en de praal bezat. Het Karolingische rijk ontleende zijn identiteit vooral aan de tegenstelling met de islam, aan het zich afzetten tegen de Arabische cultuur, zoals tijdens de kruistochten en de Spaanse reconquista. Vooral in de latere eeuwen, in het bijzonder de twaalfde en dertiende eeuw, wordt de figuur van Karel de Grote opgevoerd als bestrijder van de islam, zoals in het *Chanson de Roland* of in het werk van onze Nederlandse dichter Jacob van Maerlant.

En hoewel de kaft van het boek gesierd is met een foto van het beeld van Santiago Matamoros uit de kathedraal te Compostela, is er van onze “Morendoder” verder geen sprake meer in het boek. Jacobus blijkt eens te meer vooral een verkoopargument te zijn!

Wel geeft de auteur een overzicht van de expansiedrang van het christelijke West-Europa vanaf het einde van de middeleeuwen tot in de 20ste eeuw toe. Met zevenmijslaarzen benoemt hij in de geschiedenis episodes van jodenhaat en islamofobie, die hij trouwens over dezelfde kam scheert. En dat de

heideneu moesten bekeerd worden, dat in het spoor van de ontdekkingsreizigers steevast ook de missionarissen meegingen om het christelijk geloof uit te dragen, dat wisten we reeds. In de hedendaagse tijd is het dan vooral de “botsende beschavingen”-theorie van Samuel Huntington die hij op de korrel neemt. En in Vlaanderen zijn het vooral *De Standaard*-journaliste Mia Doornaert en Vlaams Belang-ideoloog Paul Beliën die een veeg uit de pan krijgen. Zij zijn het exponent van een steeds rechtser wordend en steeds arroganter en in zichzelf besloten Vlaanderen waartegen de auteur zich wil verzetten.

De thesis van Catherine is eigenlijk wel interessant en in grote lijnen zelfs vrij correct. Maar het is jammer dat zijn historisch overzicht wemelt van fouten en onnauwkeurigheden. Zo spreekt hij van Bernardus van Clervaux (i.p.v. Clairvaux!), die hij ook nog eens de “stichter” van de cisterciënzers noemt. Of hij spreekt van de katholieke koningen Albrecht en Isabella (i.p.v. Ferdinand van Aragón en Isabella van Castilië), om slechts deze twee te noemen.

Ook met de chronologie neemt hij het niet zo nauw: jaartallen worden slordig rondgestrooid, feiten uit uiteenlopende eeuwen worden willekeurig met elkaar in verband gebracht. En daar wringt natuurlijk het schoentje! Zo schrijft hij bv. dat de Spaanse mystiek van Sint-Jan van het Kruis en Teresa van Avila (beiden uit de 16de eeuw) ten dele geïnspireerd is op Arabische mystici. Maar om dan maar dadelijk de Nederlandse mystici als Hadewych en Beatrijs van Nazareth (13de eeuw!) tot dezelfde Arabische roots terug te voeren, is toch wel een brug te ver! En wanneer hij in het *Chanson de Roland* of Jacob van Maerlants *Spiegel Historiae* leest over Karel de Grote, beseft hij blijkbaar niet dat dit geen eigentijdse kronieken zijn, maar literaire werken, die pas eeuwen later geschreven zijn en dat deze werken eveneens, net als de bijbel, aan de regels van de historische kritiek dienen onderworpen te worden en niet zomaar naïef als “waarheid” mogen worden gezien.

Zijn eindconclusie is niet fraai voor het christelijke Europa, dat afgeschilderd wordt als een xenofob continent, dat agressief is tegenover andere culturen en dan vooral de islam en de Arabische beschaving. De westerse beschaving werd over de ganse wereld uitgedragen “met het kruis en het zwaard”. Dit is een gegeven waar wij ons in Europa stilaan van bewust worden. Maar om deze expansiedrang en intolerantie volledig tot de christelijke godsdienst terug te voeren... daar durf ik ook wel een vraagteken bij te plaatsen.

Anderzijds is het wel een verdienste van onze “xenofobe” westerse cultuur dat afwijkende meningen, zoals deze van Lucas Catherine, niet met de dood bestraft worden zoals in sommige islamitische landen het geval is!

Martin Kellens

Pierre Genin, Pèlerin de Saint-Jacques, lève-toi et marche. Pour une spiritualité du pèlerinage de Saint-Jacques-de-Compostelle. / Préface de Mgr. Léonard. Editions Mols, 2006, 336 p. isbn: 978-2-87402-086-9. Prijs: 23 euro.

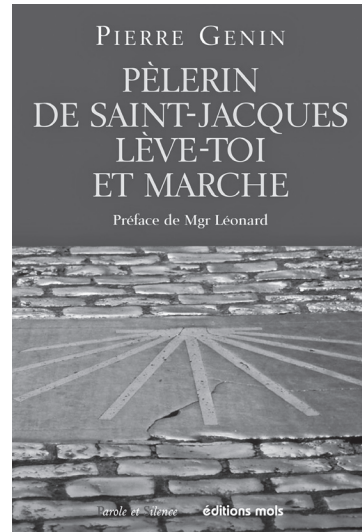
“Sta op en wandel” zegt Jezus in het evangelie tegen de lamme die hij genezen heeft. Dit is ook de ondertitel van het boek van Pierre Genin over de spiritualiteit van de pelgrim naar Compostela. Ook Genin ziet het pelgrim-zijn als een roeping, een geroepen zijn door de figuur van Christus of van het Absolute. En het is zijn bedoeling om in dit boek deze roepingsspiritualiteit te expliciteren.

Voor sommigen onder ons is Pierre Genin geen onbekende. Sedert tien jaar is hij voorzitter van de *Association Belge des Amis de Saint-Jacques-de-Compostelle*, zoals ons Waals zustergenootschap zich sedert enkele jaren noemt. Hij heeft als wandelaar en pelgrim al een behoorlijke staat van dienst: reeds meer dan 10.000 km wandelde hij over pelgrimswegen in het zuidwesten van Europa van of naar Compostela of Rome. Het is dan ook zeer bijzonder wanneer zo een man van de daad een boek over de spiritualiteit van de pelgrimage naar Compostela schrijft. Als ‘ervaringsdeskundige’ heeft hij immers in onze anti-intellectuele tijden een streepje voor op spitsvondige boekenwurmen als ondergetekende.

Voor zijn bloemlezing van de pelgrimsspiritualiteit is Genin niet over één nacht ijs gegaan: niet minder dan 226 boeken en reisverslagen heeft hij doorworsteld om zo breed en diep mogelijk door te dringen in dit onuitputtelijke onderwerp. Dat hij zich hierbij beperkt tot Franstalige of in het Frans vertaalde literatuur mogen we hem niet euvel duiden, anders had het nog tien extra jaren gekost vooraleer hij zijn werk zou geklaard hebben.

Anderzijds geeft dit ook een zekere beperking aan zijn benadering: de Duitse, Nederlandse, Engelse en Spaanse ‘spiritualiteit’ komen hierin niet aan bod. Terwijl toch auteurs als de Braziliaan Paolo Coelho, de Amerikaanse actrice Shirley MacLaine of de Duitse televisiepresentator Hape Kerkeling met hun bestsellers hele scharen landgenoten en ‘volgelingen’ op het spoor van de *camino francés* hebben gezet...

Het boek is opgebouwd uit een vijftiental hoofdstukken, verdeeld over twee grote delen. In het eerste deel geeft de auteur een meer filosofische, antropologische benadering van het fenomeen van de Compostelabedevaart,

Boeknotities

terwijl in het tweede deel de christelijke spiritualiteit van de pelgrimage naar Santiago centraal staat. Het is alsof Genin eerst een lange aanloop neemt vooraleer tot de kern van de pelgrimsspiritualiteit door te dringen.

In het eerste deel evoceert hij de pelgrimstocht naar Santiago als algemeen menselijk gebeuren, van de voorbereidingen tot de aankomst te Compostela en de terugkeer naar huis toe. Hij beschrijft uitvoerig de rituelen bij het vertrek, de fysieke ongemakken van de pelgrims - die arme voeten! - en de betekenis van het lijden. Dit laatste is wat ongewoon in onze tijd, want wij doen maar al te graag alsof het lijden geen zin meer heeft en dat het lijden zoveel mogelijk weggewerkt en verdoezeld moet worden.

Verder staat hij stil bij de gastvrijheid onderweg, het zoeken naar eten en onderdak, het dagelijks leven van de pelgrim, de voor- en nadelen van alleen of in groep op tocht te gaan. Genin wijst ook op de moeilijkheden die zich onderweg kunnen voordoen, vooral dan de bekoring om ermee te stoppen. Hij geeft de pelgrim ook uitgebreid goede raad: '*ami pèlerin*' lees je op bijna elke bladzijde! Soms verliest hij zich al eens in trivialiteiten, zoals de vijf bladzijden met uitdrukkingen en gezegden in verband met dieren (*Le pèlerin, un drôle d' animal*, p. 138-143). Ook de 'hoogtepunten' van de camino worden uitvoerig beschreven: de eindeloze vlakte van de Meseta, de klim naar de Cebreiro... Verder gaat hij uitgebreid in op de rituelen bij aankomst te Santiago en de terugkeer naar huis, waarbij als een belangrijk effect aangestipt wordt: de goesting om opnieuw op weg te gaan. In het geval van Genin, met 10.000 km stappen op zijn 'pelgrimsteller', kan ik me dat goed voorstellen!

Het tweede deel gaat dieper in op de zuivere pelgrimsspiritualiteit. Hierin komen grotendeels dezelfde thema's aan bod als in het eerste deel, maar dan meer religieus geïdentificeerd. De auteur focust hier meer op het katholieke geloofsleven, op de Christusfiguur en de heiligenverering. Hij citeert hier dan ook regelmatig uit de bijbel en uit de evangelies. Het is ook mooi hoe hij hier het verband weet te leggen met de sacramenten, bv. bij zijn beschrijving van het Cruz de Ferro of de Cebreiro. Genin hangt de pelgrimsspiritualiteit op aan het devies *Ultreja*, steeds hoger, steeds verder, wat mij doet denken aan het devies *Plus Oultre* van keizer Karel V.

In dit deel gaat hij soms 'te ver', met name wanneer hij in het laatste hoofdstuk spreekt van Jacobus als 'een patroonheilige voor het derde millennium'. Hij verbindt hier uitdrukkelijk de pelgrimage naar Jacobus' graf met de Europese eenmaking! Of hoe ook in de 21ste eeuw godsdienst en politiek nog steeds eng met elkaar verweven zijn...

Ondanks de massa literatuur en de meer dan 500 citaten is het boek niet echt een 'staalkaart van de pelgrimsspiritualiteit' geworden. Genin blijft teveel op de begane wegen van de katholieke spiritualiteit, van de gewone din-

gen die iedereen al weet, het op weg gaan, het onderweg zijn, de ontberingen onderweg, de ontmoetingen met medepelgrims, de mystieke beleving van de natuur... Het is alsof hij in de behandelde reisverslagen vooral deze passages aangestipt heeft die zijn eigen visie op de pelgrimage bevestigen.

Bovendien spreekt Genin regelmatig de lezer rechtstreeks aan: *ami pèlerin*, en dan volgt een oproep of een vermaning. Sommige bladzijden staan vol van de uitroeptekens! Alsof hij de wijsheid in pacht heeft en deze wil doorgeven aan de onwetende pelgrim. Maar deze docerende benadering werkt niet meer bij de hedendaagse pelgrim. Die wil eerder zelf ontdekken, zelf zijn eigen weg en waarden vinden, dan zomaar de overgeleverde waarden en normen van de traditie over te nemen. Genin is waarschijnlijk zo 'vol' van de pelgrimage naar Compostela, dat hij dit per sé wil meedelen aan de lezer, of die lezer daarmee nu gediend is of niet... En dat is een beetje de zwakte van dit werk van Genin.

Voor wie al katholiek gelovig is, is dit boek een bevestiging van zijn eigen geloof. Maar wie zoekende is, of niet meer katholiek, blijft bij Genin een beetje in de kou staan. Vandaar dat ik dit boek eerder 'spiritualiteit voor gevorderden' zou willen noemen. Mensen die reeds thuis zijn in het geloof van de katholieke kerk, vinden hierin zeker een bevestiging en een verdere uitdieping van hun geloof. Maar voor degene die niet (meer) thuis is in het geloof, is het boek, vooral dan het tweede deel, misschien wel wat 'te ver'.

Martin Kellens

ARNOLD VON HARFF

een ridder-pelgrim in Rome, Jeruzalem en Santiago.

Uit het laatste decennium van de vijftiende eeuw zijn ons niet minder dan drie reisverslagen overgeleverd van Duitse Compostelapelgrims. Het meest bekende is allicht het reisverhaal van Hermann König von Vach die tekende voor de eerste gedrukte pelgrimsgids uit de geschiedenis van Compostela. Van hem is ook de notie “Niederstrasse”, waarmee hij de weg van Keulen via Aken, Maastricht, Tongeren, Sint-Truiden, Tienen, Leuven, Brussel, Halle,

Mons en Valenciennes naar Parijs en zo verder naar het zuiden omschreef.

Een tweede belangrijke pelgrim was de Nuerebergse arts Jeroen Münzer, die – naar de humanistische mode van zijn tijd – zijn naam verlatiniseerde tot Hieronymus Monetarius en eveneens in het Latijn aantekeningen maakte over zijn reis in 1495 naar Spanje, Frankrijk en de Zuidelijke Nederlanden en hierbij eveneens Compostela bezocht.

De derde pelgrim, die ons hier uiteraard het meest interesseert, is de Rijnlandse ridder Arnold von Harff, die recent in Duitsland opnieuw even in de spotlights stond.

In museum “Villa Erckens” in het Duitse Grevenbroich (bij Düsseldorf), werd van 21 oktober 2007 tot 20 januari van dit jaar een tentoonstelling rond het pel-

grimsgebeuren van ridder Arnold von Harff (1471-1505) gehouden. Het werd een tentoonstelling die een duidelijk beeld geeft van het pelgrimeren in een ver verleden maar vooral ook van datgene wat met onze ridder te maken heeft. In een tijdsbestek van twee jaar (1496-1498) bezocht deze edelman de grote pelgrimsoorden van zijn tijd, t.w. Rome, Jeruzalem en Compostela. Bij zijn terugkeer schreef de pelgrim, die zichzelf de titel ‘dichter’ toekent, zijn gedetailleerd reisdagboek. Met deze beknopte cultuurgeschiedenis, want zo kan je het ook noemen, wou hij aan de plaatselijke vorsten en andere edelen iets nuttigs voorleggen en ook een beetje gewichtig doen. Zijn tekst is echter niet helemaal betrouwbaar want hij durft al eens een loopje nemen met de waarheid. Zo zou hij in India het graf van de apostel Thomas bezocht hebben en in Mekka het graf van Mohammed. Hiermee kon hij

laten uitschijnen dat zijn tocht drie jaar duurde en pas in 1499 eindigde. Hij voegt er dus gewoon een jaar bij. Wel geeft hij interessante details o.a. over de klederdrachten, de haartooi van de vrouwen, de rechtsgebruiken, de executies van veroordeelden en de verschillende lengten van de mijlen in de streken waar hij doorheen trok.

WIE WAS ARNOLD VON HARFF?

Over de edelman, Arnold von Harff, heer van Nierhofen, is niet zoveel bekend. Hij is in 1471 op het slot Harff nabij Kaster geboren en hij was de tweede zoon van Adam von Harff en Rikarda von Hoemen. Als twaalfjarige begon hij aan de universiteit van Keulen te studeren. Hoewel hij er blijkbaar nooit afgestudeerd is, heeft hij er toch een culturele bagage gekregen. Hij is ook nog in dienst van de hertogen van Jülich (Gulik) en Berg geweest, net als zijn vader en grootvader.

In 1504 huwde hij met Margaretha von dem Bongart. Het huwelijk was van korte duur want een jaar later overleed hij. Zijn grafsteen staat in de katholieke kerk van Lövenich bij Erkelenz. Deze grafsteen toont de gestalte van de overleden ridder in wapenuitrusting, met aan zijn voeten een hond, het symbool van ridderlijke trouw. Deze grafplaat is afgebeeld met een lijst waarop Arnolds naam, het jaar van zijn overlijden en verder 32 familiewapens gesculpteerd zijn. Het voorouderlijk kasteel van Harff werd in de jaren 1970 gesloopt ten gunste van de bruinkoolwinning in de streek.

In de politiek van zijn tijd was onze ridder niet direct een prominente persoonlijkheid maar hij werd het wel door zijn tocht, die hij op vijftientwintjarige leeftijd begon en waarvoor hij zes hemden en twee broeken meenam. Die tocht noemde hij zelf *pylgrymmacie*. Natuurlijk reisde deze adellijke persoon niet alleen maar met een heel gevolg. Samen met dat gevolg legde hij duizenden kilometers af en verplaatste zich daarbij met de verschillende verkeersmiddelen die ter beschikking waren, zoals een boot, een paard, een ezel, een kameel of een koets.

Zulke tochten ondernemen was niet uitzonderlijk. De vijftiende eeuw is gekenmerkt door reizen van kooplui, ambachtslui, gezanten en pelgrims. Die eeuw is bovendien de eeuw van overzeese ontdekkingsreizen in Azië, Afrika en de nieuwe wereld, Amerika. Bovendien stond het goed in adellijke kringen om minstens eenmaal als *chevalier errant* op tocht te gaan.

Onderweg was het niet altijd kommer en kwel. Arnold von Harff sloot zich zoveel mogelijk bij de handelslui aan. Deze kenden vreemde talen, wegen en vormden bovendien nog een leuk gezelschap ook. Op meerdere plaatsen trof hij landgenoten aan. Van de talenkennis van de kooplui maakte hij gebruik om glossaria van de verschillende vreemde talen op zijn reisroute aan te leggen, een soort Assimil avant la lettre. Het ging steeds om woorden uit het alledaagse woordgebruik, zoals begroetingsformules, getallen,

begrippen die voedsel aanduiden. Ook het Arabisch alfabet werd door hem begrijpelijk opgesteld. Natuurlijk, het aangename mocht ook niet ontbreken. Ter plekke informeerde hij steeds hoe hij op een hoffelijke manier en in haar taal aan een dame kon vragen of ze met hem de nacht wilde doorbrengen. Zijn werk is niet zonder waarde. Van het Baskisch en het Albanees brengt hij met zijn pragmatische woordenlijsten een van de eerste beknopte vertaalwoordenboeken.

Qui plus fait, mieux vault of, wie meer doet, is ook meer waard. Arnold von Harff muntte in zijn kringen niet uit door grote geleerdheid maar zijn tochten behoorden tot zijn opleiding als ridder. Aan elke jonge adellijke werd het op tocht gaan aanbevolen. Hij verwierf groot aanzien omdat hij naar Jeruzalem en andere pelgrimsoorden was geweest. Drie weken geboeid gevangen gehouden zijn in Gaza, overvallen worden in Burgos waarbij twee begeleiders het leven verloren, deden zijn prestige stijgen. Uiteraard verdiende hij onderweg meerdere aflaten en zag hij talrijke relieken maar daar staat hij eerder sceptisch tegenover. Tweemaal het hoofd van eenzelfde heilige vereren... neen dat deed hem nadenken.

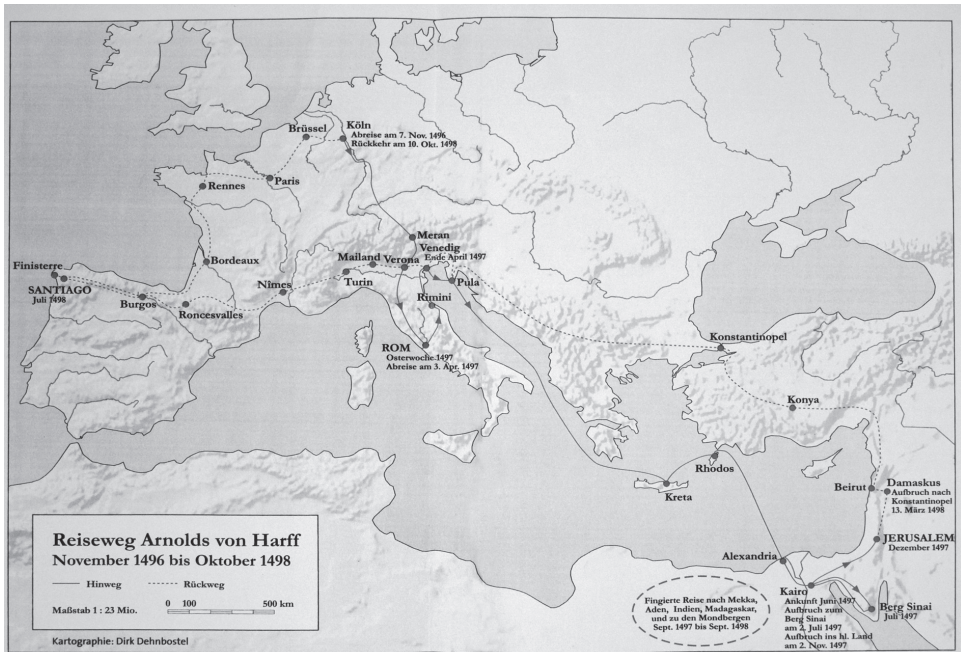
ROME EN JERUZALEM

Het eerste pelgrimsoord op zijn tocht was Rome. Daarvoor trok het konvooi geruime tijd doorheen Duits taalgebied en blijkbaar beviel dat. Vanaf Triëst werd de afstand in *welsche* mijlen weergegeven. Die *welsche* mijl was gelijk aan één vierde van een mijl uit Arnolds heimat.

In Rome, waar het gezelschap de goede week meemaakte, bezocht het vier- tot vijfmaal de zeven hoofdkerken, verdiende er de voorhanden zijnde aflaten en zag relieken en nog eens relieken, zoals de handdoeken waarmee Jezus de voeten van de apostelen na de voetwassing afdroogde en de strop waarin Judas zich verhing. Arnold von Harff besteeg zoals andere pelgrims de scala sancta. Tot de zeven hoofdkerken behoort San Sebastiano ad Catacumbas waar rouwvolle pelgrims zomaar eventjes 48 000 jaar aflat verdienen. Buiten de beroemde kerken werd ook aan het Colosseum een bezoek gebracht. De stad Rome was voor ridder Arnold één grote ontdekkingstocht van kerkschatten, relieken, heiligen, historische monumenten en de berichtgeving is er de enthousiaste weergave van.

Nadien keerde hij via Rimini terug naar het noorden, naar Venetië.

Vanuit Venetië vertrokken Arnold von Harff en zijn gevolg per schip 's morgens op het feest van Sint-Agatha (5 februari), *St. Agathentag* richting Alexandrië. Het schip had Sint-Christoffel op zijn vlag, ook toen al een populaire heilige voor de reizigers. Regelmatig legde het schip aan, bij storm, bij windstilte of om proviand op te slaan. Daardoor kon het gezelschap ook de Griekse eilanden Korfu, Rhodos en Kreta bezoeken en zag onze ridder voor het eerst een struisvogel, zo groot als een ezel. Een ei van deze merk-

waardige vogel is zo groot als een kinderhoofd en dat broedt de hen dank zij haar scherpe blik uit. In Egypte lagen op de oever van de Nijl waterslangen, ook krokodillen genoemd, van 15 à 16 voet lang. Ze leven volgens onze ridder nergens anders. Uiteraard maakte hij kennis met de islam en noemde moskeeën heidense kerken. Die tocht naar het Heilig Land werd voor Arnold von Harff een ontdekkingsreis. In zijn reisverhaal beweert hij in Mekka het graf van de profeet te hebben bezocht. Nu, de profeet is niet in Mekka, maar in Medina begraven en velen beschouwen zijn bewering als zou hij Mekka bezocht hebben als een voorbeeld van zijn opschepperij.

Als het gezelschap bijna in het Beloofde Land was, kwam de tegenslag: drie weken in Gaza vastgeketend. Daarna kon hij toch Bethlehem, Hebron, de berg Sinai, Jeruzalem en Nazareth bezoeken. Voor zijn bezoeken in de stad Jeruzalem had hij als gids een Duitse observant, een uit Sint-Truiden afkomstige franciscaan. Arnold von Harff was verrukt over deze stad die voor hem een ware revelatie was. Na Jeruzalem kwam Damascus en vandaar trokken ze door het Turkse binnenland naar Constantinopel (Byzantium, Istanbul) en zo verder over de Balkan naar Italië en verder westwaarts.

NAAR COMPOSTELA

Terug in Venetië reisde hij via Padua, Verona, Milaan en Turijn naar Frankrijk. Op meerdere plaatsen moest een *Passierschein*, een visum, wor-

den voorgelegd vooraleer hij verder mocht. Aan verschillende bruggen werd tol geëist o.a. aan de brug over de Isère in Grenoble. Tol betalen verwondert hem omdat dat in geen enkel moslimland werd gevraagd.

Arnold von Harff stond onderweg vaak in bewondering voor wat nu het cultureel erfgoed wordt genoemd. Zo beweerde hij in Toulouse een evangelieboek eigenhandig in gouden letters door Johannes geschreven en de hoorn van Roeland te hebben gezien.

Over Gascogne was hij niet in de wolken. Er zijn geen goede herbergen. Op de straat moet je maar zien eten te kopen. Voor de paarden was er geen haver, noch hooi, noch stro. Voor hen was er slechts gerst en ze moesten op de grond slapen. De vrouwen droegen daar een eigenaardig ding op het hoofd, zoiets dat op een recht-opstaande hoorn lijkt, wel twee spannen lang.

In Spanje werd hij getroffen door de wrede strafuitvoering op misdadigers. Ook vrouwen werden er opgeknoopt nadat hun kleren onder de knieën werden dichtgebonden. De mannen werden geblinddoekt en met samengebonden handen aan een paal vastgemaakt. Op de plaats van het hart kwam een wit teken. Familieleden moesten als eersten een pijl op het hart afschieten en daarna anderen tot de veroordeelde dood was.

Burgos krijgt weinig aandacht. Niet verwonderlijk vermits het konvooi er op de terugweg werd overvallen en twee mannen uit zijn gevolg er het leven lieten. Over Santo Domingo de la Calzada vermeldde hij alleen dat hij een witte haan en een hen in een kooi zag, maar maakte er verder geen woorden aan vuil.

Compostela noemde hij *ein kleines, schönes, gefälliges Städtchen*. Dat Jacobus de Meerdere er begraven ligt, geloofde hij niet want die ligt toch in Toulouse begraven! Toen Arnold von Harff hierover zijn twijfel uitsprak, kreeg hij ten antwoord dat wie aan de echtheid twijfelde, gek gelijk een dolle hond, *wie ein tollwütiger Hund*, moest worden. Na Compostela ging

de tocht naar Finisterra en daar werd rechtsomkeer gemaakt. Uit zijn relaas wordt duidelijk dat Spanje hem erg ontgoochelde. De steden hebben lemen omwallingen, alles heeft er zijn prijs. De herbergen noemde hij *schlecht*. Alles, voedsel en drank, moest op straat gekocht worden. Maar summum summarum, naastenliefde heeft hij er niet beleefd, wel vreemdelingenhaat en racisme. Zo schrijft hij: *nirgends spottet man ärger über einen Mann als in Spanien*. Nergens lacht men meer over iemand dan in Spanje.

NAAR HUIS

Over de terugreis doorheen Spanje, weinig nieuws. Na Burgos reisde hij via Vitoria en de tunnel van San Adrian naar Irún, waar hij de Franse grens passeerde. Dan ging het verder noordwaarts naar Bretagne. Ook hier trof hem de hoofdbekleding van de vrouwen, op elk oor een lange laken hoorn. Hier stelde hij een woordenlijst Bretoens-Duits op.

Op de terugweg deed hij Parijs aan, een stad waaraan hij veel aandacht en woorden besteedt. Hij telde er 250 steegjes en grote straten, 115 kerken en kapellen. Hij bezocht er de Sainte Chapelle en zag opnieuw talrijke relieken. Daar, in de Sainte Chapelle, werd hij door de Franse koning Lodewijk omwille van zijn verdiensten tot ridder geslagen. Na het bezoek aan de Franse koning vervolgde hij zijn weg via Saint Denis waar hij de praalgraven van Franse koningen en schrijnen van meerdere heiligen zag. En natuurlijk opnieuw talrijke relieken. Arnold von Harff was erg onder de indruk.

Van dan af ging het illustere gezelschap zonder verder tijdverlies naar Keulen, via de reeds genoemde Niederstrasse. De plaatsen waar doorgereisd werd, krijgen alleen een vermelding. Zo meldt hij dat Leuven, Diest en Hasselt steden zijn.

Hij besluit zijn verslag met dank aan God de Vader, de Zoon en de Heilige Geest omdat hij deze pelgrimstocht op de avond van het feest van Sint-Martinus (11 november) in goede gezondheid mag afsluiten. Hij rondde af met een bezoek aan de Heilige Drie Koningen te Keulen die hem bijzonder beschermden.

Mia Voordeckers

Literatuur: Helmut Brall-Tuchel, Folker Reichert: *Rom, Jerusalem, Santiago, das Pilgertagebuch des Ritters Arnold von Harff (1496-1498)*. Köln, Böhlau Verlag, 2007. 280 p.; ill. ISBN: 978-3-412-20026-8. Prijs: 29,90 euro.

SINT-JACOBUS IN WEST-VLAANDEREN

In ons overzicht van de Jacobalia in ons land komt West-Vlaanderen als laatste Vlaamse provincie aan de beurt, alvorens wij onze blik op het zuiden, met name Brussel en Wallonië, zullen richten. West-Vlaanderen is misschien wel de bakermat van de Jacobusdevotie in onze streken. Waren het niet de kust vissers en de Brugse handelslieden die als eersten in contact kwamen met deze wonderbaarlijke Spaanse heilige? Of waren het de graven van Vlaanderen die via het Franse koningshuis naar Spanje trokken? Ons genootschap heeft alleszins zijn roots in de West-Vlaamse klei, met name in de abdij van Zevenkerken...

Alleszins heeft Brugge één van de oudste en bekendste Jacobskerken van ons land. Bovendien is de naam van Jacobus ver-eeuwigd in de naam van het dorpje Sint-Jacobskapelle, nu een onderdeel van de fusiegemeente Diksmuide. Daarnaast zijn er nog tal van andere kerken gewijd aan onze patroon in de kustprovincie: in Ieper, Hoeke (Damme), Gits (Hooglede), Lichtervelde... Dus de oogst was ook deze keer weer zeer rijk... Aan de lezer doen we tevens een oproep om het geschrevene kritisch te evalueren en ons eventuele "addenda et corrigenda" toe te sturen. Op het einde van de reeks worden deze nog eens apart gepubliceerd, met vermelding van de naam van wie het ons toestuurde. Zoals ook de vorige keren, zal ik ook waar mogelijk verwijzen naar de afbeeldingen in het werk van André Georges, *Le pèlerinage à Compostelle en Belgique et dans le Nord de la France*, Bruxelles, 1971.

Alveringem

Alveringem, Sint-Audomaruskerk, biecht-

stoel met Sint-Jacobus op fronton, eik, 1699.

Izenberge, Sint-Mildredakerk: schilderij van Sint-Jacobus op de balustrade van het doksaal, ca 1612, olieverf op paneel, 28 x 82 cm.

Ardooie

Ardooie, Sint-Martinuskerk, dalmatiek en kazuifel met een afbeelding van Jacobus, 16de eeuw.

Beernem

Oedelem, Sint-Lambertuskerk: kazuifel met een afbeelding van Jacobus, 16de eeuw.

Brugge

Brugge, Sint-Jacobskerk: de kerk wordt momenteel gerestaureerd, ook aan de binnenkant, dus het is niet zeker of alle kunstvoorwerpen momenteel nog in situ te bewonderen zijn.

Brugge, Sint-Jacobskerk: koorgestoelte met pelgrimsattributen (hoed, schelp, stok, schoudermantel, drinkfles...) door Martin Moenaert, hout, 1674. (Georges, pl. 1)

Brugge, Sint-Jacobskerk: hoofdaltaar van Sint-Jacob, bekroond met een beeld van Jacobus als pelgrim. Het altaar is gebeeldhouwd door Cornelis Gaillard, hout en marmer, 1665-1671. (Georges, pl. 79)

Brugge, Sint-Jacobskerk: sluitsteen in koor-gewelf met afbeelding van Jacobus; hout, verguld, 70 cm diameter, ca 1490-1500.

Brugge, Sint-Jacobskerk: orgel, bekroond met een beeld van Jacobus als pelgrim, eik, 1785.

Brugge, Sint-Jacobskerk: beeld van Sint-Jacobus en twee pelgrims die hem aanbidden, steen, 16de eeuw, 108 cm hoog.

Jacobalia in België

(Georges, pl. 50)

Brugge, Sint-Jacobskerk: beeld van Sint-Jacobus tegen een pijler van het middenschip, steen, 17de eeuw, 200 cm hoog.

Brugge, Sint-Jacobskerk: relieksarcofaag van Sint-Jacobus met een borstbeeld van Jacobus. De heilige heeft twee schelpen op zijn schoudermantel en op de sarcofaag staan er twee pelgrimsstaven. Hout, verguld, 18de eeuw, 106 cm hoog. (Georges, pl. 134b)

Brugge, Sint-Jacobskerk: schilderij met een afbeelding van Jacobus als pelgrim op een troon, omringd door pelgrims, door Lambert Blendeff (1650-1721), olie op doek, 127 x 83 cm. (Georges, pl. 6)

Brugge, Sint-Jacobskerk: 10 schilderijen met taferelen uit het leven van de heilige Jacobus, door Dominicus Nollet, 1694. Olie op doek (Georges, pl. 150-157, 177, 186)

Afzonderlijke taferelen:

- Roeping van Jacobus en zijn broer Johannes (Georges, pl. 150)
- Opwekking van het dochtertje van Jairus (Georges, pl. 151)
- De wonderbare visvangst (Georges, pl. 152)
- Genezing van de schoonmoeder van Petrus (Georges, pl. 153)
- Transfiguratie van Jezus op de berg Thabor (Georges, pl. 154)
- Vraag van Maria Salomé aan Jezus dat haar zonen links en rechts van hem mogen zitten in de hemel (Georges, pl. 155)
- Johannes en Jacobus woedend op een vijandig dorp (Georges, pl. 156)
- Doodstrijd van Jezus in de hof van Olijven (Georges, pl. 157)
- Marteldood van Jacobus (Georges, pl. 177)
- Jacobus verschijnt bij de Slag van Clavijo (Georges, pl. 186)

Brugge, Sint-Jacobskerk, grafplaat van Jacob Bave, tegen de noordelijke muur van de kooromgang. Koper, 1432-1464, 243 x 160 cm.

Brugge, Sint-Jacobskerk, zonnemonstrans met een afbeelding van Jacobus op de voet.

Sint-Jacobus en twee pelgrims die hem aanbidden, (Brugge, Sint-Jacobskerk).

Verguld zilver, 86 cm hoog.

Brugge, Sint-Jacobskerk, schilderij van J. Van Oost, De werken van barmhartigheid, onder meer het herbergen van pelgrims en reizigers. Olie op doek. (Georges, pl. 5)

Brugge, Sint-Jacobskerk, schilderij van Martin De Vos, Marteldood van Sint-Jakob, olie op doek, 1594. (Georges, pl. 158)

Brugge, Sint-Jacobskerk, schilderij van G. Douffet, De roeping van Jacobus, kopie naar een origineel van Engelbert Fisen, olie op doek, 17de eeuw. (Georges, pl. 160)

Brugge, Sint-Jacobskerk, schilderij van Montmorency, De slag van Clavijo, 17de eeuw, olie op doek. (Georges, pl. 187)

Brugge, Sint-Gilliskerk, schilderij van Santiago Matamoros, 18de eeuw.

Brugge, Sint-Gilliskerk, miskelk door Loys II Van Nieuckercke, met een afbeelding van Jacobus op de voet. Verguld zilver, 1613-1614, 25 cm hoog.

Brugge, Sint-Salvatorokathedraal, schilderij

Jacobalia in België

- van Jacobus die een lamme geneest, 17de eeuw.
- Brugge, Sint-Salvorkathedraal: koorge-
stoelte, met ook een beeldje van Jacobus als
apostel, hout, ca 1430.
- Brugge, Sint-Salvorkathedraal, schatka-
mer: beeld van Jacobus als pelgrim, hout, 57
cm hoog, 1390-1400. (Georges, pl. 68)
- Brugge, Sint-Salvorkathedraal, koorkap,
textiel, 1875-1900.
- Brugge, Heilig Bloedkapel, schilderij van
Santiago Matamoros in de slag bij Clavijo,
17de eeuw. (Georges, pl. 184)
- Brugge, Heilig Bloedkapel, schilderij van de
verschijning van Jacobus de Meerdere aan
koning Ramiro I (Georges, pl. 185)
- Brugge, Heilig Bloedkapel, zes medail-
lons in glas-in-loodraam met in één ervan
een afbeelding van Jacobus als pelgrim.
Gebrandschilderd glas, 22 cm diameter, 16^{de}
eeuw.
- Brugge, Jeruzalemkerk: glasraam met een
afbeelding van de heiligen Hiëronymus en
Jacobus, met de schenkers van het glasraam,
Jeroom en Jacobus Adornes. Glas in lood,
330 x 117 cm, 1482-1560.
- Brugge, kerk van het karmelietenklooster,
(Caermerskerk) lambrisering in de zuidelijke
zijbeuk, met een afbeelding van de buste
van Jacobus in een medaillon boven twee
gekruste pelgrimsstaven, eik, 1700-1725.
(Georges, pl. 126)
- Brugge, Onze-Lieve-Vrouwekerk, schilderij
van Onze-Lieve-Vrouw, omringd door hei-
ligen, waaronder Jacobus, door Jacob I Van
Oost, 1648. Olie op doek, 235 x 172 cm.
- Brugge, Onze-Lieve-Vrouwekerk,
Grafmonument van Jacob Van de Velde en
Katelijne de Keyt, met een afbeelding van
een sedes sapientiae en de heiligen Jacobus
en Catharina, ca 1483, steen. (Georges, pl.
45)
- Brugge, Onze-Lieve-Vrouwekerk, beeldjes
van Christus en vier apostelen, waaronder
Jacobus, afkomstig van een luchter door
Joris van Halle, messing, 1625.
- Brugge, Onze-Lieve-Vrouwekerk, beeld van
Sint-Jacobus, steen (of hout?), 1618, 200 cm
hoog (Georges, pl. 81)
- Brugge, hospitaal van Sint-Jan, Sint-
Ursulaschrijn: beeldje van Sint-Jakob op
een hoek, eik, 15de eeuw.
- Brugge, hospitaal van Sint-Jan, beeld van
Jacobus als pelgrim, eik, 16de eeuw, 97 cm
hoog.
- Brugge, hospitaal van Sint-Jan, schilderij "De
roeping van Jacobus", 18de eeuw (Georges,
pl. 161)
- Brugge, Gruuthuuseum, balkzool met
een afbeelding van het hoofd van Sint-
Jacobus, eik, 14de eeuw, 36 x 19 cm.
- Brugge, Gruuthuuseum, schouw met
centraal Onze-Lieve-Vrouw en rechts een
zittende Sint-Jacobus, steen, 1400-1420.
- Brugge, Gruuthuuseum, houten paneel
met Sint-Jacobus in een nis, hout, 16de eeuw,
45 x 17 cm.
- Brugge, Stadsarchief, register van de we-
zengeoderen, 1539-1556, boekband met een
afbeelding van Jacobus als pelgrim op een
achtergrond bezaaid met schelpen, leer, 44
x 29 cm.
- Brugge, Steinmetzkabinet (Brugs
Oudheidkundig Genootschap): album met
Brugse grafmonumenten, met een tekening
van het hoogaltaar van de Sint-Jacobskerk,
door J. J. Gaillard (1801-1867), inkt en pot-
lood op papier, 46 x 29 cm.
- Brugge, Steinmetzkabinet, Apostelenreeks,
reeks tekeningen op papier van de apostel-
beelden van Hendrik Pulincx de Oude in de
Sint-Salvorkathedraal, inkt en potlood op
papier, 59 x 35 cm, ca 1790-1800.
- Brugge, huis in Sint-Jacobsstraat nr. 3, gevel
met Sint-Jacobus in een cartouche boven het
rechtervenster. Steen, 17de eeuw (Georges,
pl. 98)
- Sint-Andries, abdij Zevenkerken: wieg van
ons genootschap, hout, 20ste eeuw.
- Dudzele, kerk van Sint-Pietersbanden, com-
muniebank met een afbeelding van het
Laatste Avondmaal en Jacobus' buste in
medaillon, eik, 1873.

Lissewege, kerk van Onze-Lieve-Vrouw Visitatie, schilderij "De prediking van de heilige Jacobus tot pelgrims", door Jan Maes, 1665. Olie op doek. (Georges, pl. 7)

Damme

Hoeke, Sint-Jacobskerk, 13de eeuw, gedeeltelijk heropgebouwd na de eerste wereldoorlog.

Hoeke, Sint-Jacobskerk: stenen beeld van Jacobus boven de ingangdeur, door Luc Rossen, 2005.

Diksmuide

Sint-Jacobskapelle, Sint-Jacobskerk, gebouwd in 1925 door architect Camille Van Elslande, naar het voorbeeld van de vroegere, gotische kerk.

Sint-Jacobskapelle, Sint-Jacobskerk: glasraam met een afbeelding van Jacobus als pelgrim, met verscheidene wapenschilden, glasinlood, 1949-1950.

Sint-Jacobskapelle, Sint-Jacobskerk: beeld van Jacobus als pelgrim, 20ste eeuw, hout.

Sint-Jacobskapelle, dorpsplein, beeld van "De pelgrim" door Eddy Maelfait, koper en brons, 2007.

Harelbeke

Harelbeke, Sint-Salvatorskerk: kandelaar met een afbeelding van Jacobus als apostel, koper en brons, 1750-1800.

Hooglede

Gits, Sint-Jacobskerk: schilderij van Jacobus in extase, olie op doek, 200 x 170 cm, 18de eeuw.

Gits, Sint-Jacobskerk: ceremoniële staf met een afbeelding van Jacobus, zilver, ca 1700.

Gits, Sint-Jacobskerk: beeld van Jacobus als pelgrim, terracotta, 18de eeuw, 120 cm hoog.

Ieper

Ieper, Sint-Jacobskerk, zijaltaar van Jacobus met een afbeelding van de marteldood van Jacobus en van Santiago Matamoros, ca 1926.

Ieper, Sint-Jacobskerk: kazuifel, met een afbeelding van Jacobus als pelgrim, textiel, 1935.

Ieper, Sint-Jacobskerk: zuiderportaal met stenen beeld van Jacobus als pelgrim, 14de eeuw.

Ieper, Sint-Jacobskerk: chrismale met afbeelding van Jacobus als pelgrim, zilver.

Kortrijk

Kortrijk, Sint-Maartenskerk, muurschildering met heiligen en apostelen door Jan Van der Plaetsen en Edward Messeyen, temperaverf, 1889.

Kortrijk, Sint-Maartenskerk, balustrade van het doksaal met op de balkzool beeldjes van de apostelen Andreas en Jacobus zittend als pelgrim door E. Carpentier, ijzer en hout, 1887.

Kortrijk, Sint-Maartenskerk, houten beeld van Jacobus als pelgrim, door Nicolas Lecreux, ca 1766, ca 200 cm hoog.

Kortrijk, Sint-Maartenskerk, kerkkandelaar met een afbeelding van Jacobus in een medaillon op de voet, zilver, 115 cm hoog.

Kortrijk, Onze-Lieve-Vrouwekerk, kazuifel met een afbeelding van Jacobus als pelgrim, zijde, fluweel en goudbrokaat, ca. 1500.

Rollegem, kerk van Sint-Antonius Abt, hoofdaltaar met een afbeelding van Jacobus in een nis.

Lichtervelde

Lichtervelde, Sint-Jacobskerk, fronton boven de westelijke ingang, met een zegenende Christus en Jacobus als pelgrim, door Karel Lateur, steen, ca 1922.

Lichtervelde, Sint-Jacobskerk, zonnemonstrans met een afbeelding van Jacobus als pelgrim op de voet, zilver, 1774, 82 cm hoog. (Georges, pl. 127)

Lichtervelde, Sint-Jacobskerk, preekstoel door J.B. Van Biesbrouck, met een levensgroot beeld van Jacobus ervoor zittend, eik, 1863. (Georges, pl. 133)

Menen

Menen, Sint-Franciscuskerk, muurschildering in het koor met een afbeelding van de zegenende Christus en verscheidene heiligen, waaronder Jacobus, temperaverf, 1880-1900.

Nieuwpoort

Nieuwpoort, Onze-Lieve-Vrouwekerk, biechtstoel met een beeld van Jacobus als pelgrim in het fronton; eik, 1690-1710. (niet meer ter plaatse)

Oostkamp

Oostkamp, kerk Sint-Pietersbanden, boekband met een afbeelding van Jacobus in medaillon, zilver en fluweel, 18de eeuw, 31 x 23 cm.

Poperinge

Krombeke, Sint-Blasiuskerk, buste van Sint-Jacobus in een medaillon op de lambrisering in de noordelijke zijbeuk, eik, 19de eeuw.

Poperinge, Sint-Bertinuskerk, doksaal met een beeldje van Jacobus in een nis, eik, ca 1630. (Georges, pl. 83)

Poperinge, Sint-Bertinuskerk, beeld van Jacobus boven een gedenksteen van Jacques van Goudum, steen, 18de eeuw.

Roeselare

Roeselare, Sint-Michielskerk, houten beeld van Jacobus op een afsluiting van het zuidertransept, eind 19de eeuw, 110 cm.

Tielt

Tielt, Onze-Lieve-Vrouwekerk, beelden van de apostelen door Gustaaf Delafontaine, steen, 1953, 250 cm hoog.

Kanegem, Sint-Bavokerk, beeld van Sint-Jacobus, ca 1910, steen, ca 150 cm hoog.

Veurne

Veurne, Sint-Nicolaaskerk, drieluik met de kruisdood van Christus door Jan van Amstel, met op de achterkant van een zijluik een afbeelding van Jacobus als pelgrim; 1534; olieverf op paneel, 90 x 296 cm.

Veurne, Sint-Walburgakerk, afbeelding van Jacobus op een medaillon op de altaartafel van een zijaltaar, 1800-1840, marmer.

Veurne, Sint-Walburgakerk, drieluik met de kroning van Maria, met op de achterkant een schildering van Jacobus als pelgrim, olieverf op paneel, 1600-1650, 125 x 160 cm.

Wulveringem, Onze-Lieve-Vrouwekerk, zijaltaar van Sint-Jacobus met een houten beeld van Jacobus.

Vleteren

Oost-Vleteren, Sint-Amatuskerk: doksaal met beeldjes van de twaalf apostelen, waaronder Jacobus als pelgrim, in een nis, gebeeldhouwd door Urbain Taillebert, eik, ca 1635. (verbrand in 1977).

Wervik

Wervik, Sint-Medarduskerk, hoofdaltaar met een beeld van Jacobus in een nis, door beeldhouwer L. Carton, steen, 1870.

Wervik, Sint-Medarduskerk, grafsteen van Jacop de Lagher, met op de achtergrond Jacobus als pelgrim, steen, 15de eeuw.

Wingene

Wingene, Sint-Amanduskerk, dalmatiek met een afbeelding van Jacobus, brokaat, 17de eeuw.

Zedelgem

Loppem, kasteel, beeld van Jacobus als pelgrim, steen, 1400-1450, 85 cm hoog.

Veldegem, Onze-Lieve-Vrouwekerk, buste van Jacobus in een medaillon, eik, 1723.

Zuierenkerke

Nieuwmunster, Sint-Bartholomeuskerk, kazuifel met een afbeelding van Jacobus, zijde en goudbrokaat, 1500-1510.

Martin Kellens

E-mail: houthalen@bibliotheek.be

STAPPEN-MET-DE-BUS

Ieder zijn/haar Camino...

Zal ik maar zeggen dat ik ervaringsdeskundige ben zowel in het individueel stappen naar Compostela als in het in groep stappen-met-de-bus naar Compostela?

Deze zomer stapte ik met mijn man in 86 dagen van thuis (Nerem/Tongeren) naar Compostela. We genoten ervan, we leerden veel, we werden er sterker door.

En sinds 2005 begeleid ik - samen met Lieve Mommens uit Mechelen - de negendaagse KAV-groepsreis 'Stappen naar Compostela.' Beginpunt - na de treinreis - is Ibañeta, eindpunt Santiago de Compostela. Dagelijks stappen we voorafbepaalde etappes van twintig à vijfentwintig kilometer door de verschillende regio's van de camino francés. De afstanden tussenin overbruggen we met onze bus die de hoofdbagage vervoert en ons elke avond naar een hotel brengt. Eventueel kan hij iemand een dagje depanneren bij grote problemen.

We - ja, ook ikzelf - genoten ervan, we leerden veel, we werden er sterker door.

Pelgrims van vlees en bloed

Ik heb ervaren dat beide manieren hun eigenheid hebben, hun meerwaarde. En dat het onterecht is dat men de bus/stappers denigrerend 'toeristen' noemt. Vandaar mijn idee om hierover eens een artikel te schrijven voor het Vlaams Genootschap.

Want wie stapt eigenlijk nog echt de camino? Net zoals heel wat mensen slechts (!?!) de Spaanse camino stappen, wat toch een afzwakking is van het oorspronkelijke concept waarbij men steeds van huis moet vertrekken. Net zoals heel wat pelgrims jaarlijks een deel van hun route stappen, hetzij in België, in Frankrijk, in Spanje en dus soms ook maar twee weken stappen en er met de bus-trein naar toe gebracht worden, geeft ook de combinatie stappen-met-een-bus aan velen de mogelijkheid 'hun' camino te doen.

Waarom kiest men voor dit systeem? Omdat men niet voldoende tijd heeft om de camino in zijn geheel te doen, omdat men dit ziet als een kennismaking om het later op eigen houtje te doen, omdat men fysisch of psychisch een ganse camino niet zou aankunnen, omdat de thuissituatie - zeker voor vrouwen - het niet toelaat alleen en/of voor langere tijd weg te zijn. Omdat men dit organisatorisch niet alleen aankan, omdat men onvoldoende andere talen kent, geen "compagnon-de-route" heeft, omdat men de beveiliging en de sfeer van een groep (vrouwen) nodig heeft om meer te kunnen, te durven of omdat het aangeboden wordt.

Het stappen-met-een-bus naar Compostela, georganiseerd door een vereniging, biedt velen de kans om een unieke camino-ervaring mee te maken. Verenigingen geven door hun laagdrempeligheid kansen aan een breder publiek om in te stappen in de eeuwenoude traditie van pelgrimeren. De kern van de camino blijft 'stappen', ook voor de busstappers: dagelijks 20 à 25 km, in weer en wind, over berg en dal. Iedereen wordt hierbij geconfronteerd met zichzelf, met de grenzen en mogelijkheden van lichaam en geest, moet regelmatig op de tanden bijten en leren zichzelf aanvaarden. Door de groep die meetrekt overtreffen velen zichzelf. Ze genieten, zijn tevreden over het gepresteerde. Bij KAV wordt niet als een kudde schapen gestapt, eerder als een wijd-uitgerokken groep. Zoveel mogelijk wordt het eigen stapritme van iedereen gerespecteerd. De snelsten worden wat ingetoomd, wachten op afgesproken plaatsen/tijden en vermijden zo trouwens mogelijke overbelasting. De laatsten - en dit heeft ook te maken met fotograferen, graag alleen zijn, even rustig het landschap opnemen, in een mooi kerkje even binnenlopen, onderweg een praatje maken met een stapper uit een ander land of een bewoner - blijven nooit alleen achter. Het geeft een gerust gevoel aan iedereen zodat men volop kan genieten tijdens het stappen.

Toen ik deze zomer de 'echte' camino van meer dan 2000 km stapte, ergerde ik me vaak in het Spaanse gedeelte, en dan vooral in Galicië, aan de gejaagdheid van de stappers, aan de rivaliteit om toch maar eerst in een refugio aan te komen, de strijd om het beste plaatsje, het zonder meer voorbijlopen

aan mooie uitzichten en aan kerkjes die open waren. In een voorbereide groepsreis zijn haltes meer in het programma ingebouwd, wat iedereen ten goede komt.

Elk jaar wordt bij KAV op de zeven volledige stapdagen 165 à 170km gestapt, weliswaar met slechts een dagrugzak. 's Morgens worden de deelnemers met de bus naar het dagvertrekpunt gebracht, en 's avonds staat de bus, met de hoofdbagage, in de buurt van het eindpunt te wachten. Is dit zo verschillend van wat de vervoersdiensten langs de route meer en meer doen?

Belangrijk om weten is dat 'busstappers', ook al zou men dat willen, niet dezelfde rechten hebben als de echte stappers. Dat kan men hen dus niet verwijten. Zij mogen geen gebruik maken van refugio's en zij kunnen, net als iedereen, geen Compostela krijgen als ze niet de laatste 100 km volledig stapten. Het pleit dan ook voor de verenigingen dat zij het spel eerlijk spelen en hotels zoeken voor deze pelgrimsgroep zodat de refugio's beschikbaar blijven voor de stappers-zonder-begeleiding. Noodzakelijkerwijze logeren onze groepen dus in grotere hotels die vaak niet aan de route gelegen zijn. De Vlaamse socio-culturele verenigingen die, zonder winstbejag en met begeleiding van vrijwilligers, hun busstaptochten naar Compostela organiseren, respecteren voor zover ik weet allemaal deze basisregels.

Stappen blijft de kern van de camino, maar uit ervaring durf ik stellen dat de meerderheid van de busstappers om meer dan het sportieve meegaat. Voor velen is het een droom dit ooit te doen. Voor anderen een zoeken naar diepere zingeving. Voor nog anderen is er een concrete aanleiding die vaak te maken heeft met een keerpunt in het leven. Men weet dat christelijk geïnspireerde verenigingen voor zingeving aandacht hebben en hiervoor openstaan. Begeleide tochten bieden immers inhoudelijke input op maat van de deelnemers. Uitleg over de cultuur die overdag te zien zal zijn, over de streek, de natuur, over de achtergrond van symbolen, ... wordt meestal in de bus tijdens het rijden gegeven. De aandacht voor duiding, voor inspiratie en spiritualiteit, gebeurt in betrokkenheid van de deelnemers. De reacties die we krijgen van deelnemers tijdens en na de reis liegen er niet om: op deze manier naar Compostela stappen heeft iets meer, zeker als je dit als vrouwen-onder-mekkaar kan doen zoals bij de KAV-vrouwenreizen. Als begeleidsters bouwen we bewust sterke momenten in, bijvoorbeeld op Ibañeta, op Cruz de Ferro en op de Monte del Gozo. Maar telkens ontstaan er vanuit de groep spontane inspiratiemomenten waar iedereen deugd aan heeft.

Deze inspiratiemomenten miste ik soms toen we onze eigen camino van Tongeren naar Compostela stapten. Zo mailde ik vanuit Carrión de los Condes het volgende naar het thuisfront: 'Gisteren hebben we voor het eerst in een groepje spontaan samen gesproken over de zin van de camino.... Allemaal missen we gemeenschappelijke inspiratiemomenten op deze tocht. Er is wel een mis hier en daar, een zeldzame open kerk of kapel ergens, we

Pelgrims van vlees en bloed

hadden het gezamenlijke gebed voor het eten in een van de refugio's, maar als je dit zelf niet zoekt of maakt dan is hier niet zoveel inspirerend. Soms is de camino eerder een wedloop, soms gewoon een luidruchtig en plezierig gebeuren (vooral voor de Spanjaarden) Blijkbaar missen niet alleen wij dus dit inspirerende dat in de tocht verwerkt zou kunnen zijn. Natuurlijk moet je dat ook zelf maken, was de conclusie, maar met zoveel mensen samen, zou dat gemeenschappelijke beleven meer aan bod mogen komen dachten we. Een fijn gesprek was het, lijkt we soms in onze gelovige gezinsgroep hebben... Natuurlijk vertelde ik van onze KAV-tocht naar Compostela waar dit inspirerende wel aan bod komt, vrij spontaan zelfs. Misschien omdat het vrouwen

onder elkaar zijn? Ik ben er nu meer dan ooit van overtuigd dat men stappen-met-bus zoals onze negendaagse reis waarin we dan toch 170 km stappen niet zomaar negatief mag afdoen als "toeristenpelgrims". Hetzelfde gevoelens had ik aan Cruz de Ferro: de meesten klommen de steenberg op, trokken een foto en liepen verder. Ik citeer even uit mijn mail vanuit Ponferrada over deze etappe: 'Ondertussen stapten we gisteren en vandaag reeds gedeeltelijk over de 'Montes de León', tot op 1550 m. Gisteren gingen we tot Foncebadón, en vandaag stapten we naar Cruz de Ferro en vandaar verder tot hier in Ponferrada. Aan Cruz de Ferro hebben we, samen met een Duits koppel en enkele Fransen waarmee we regelmatig samen waren, bewust halt gehou-

den. Ik had hen de avond voordien de achtergrond van "een steen achterlaten" verteld, en zo werd het beleven anders. Bewust je steen achterlaten, of een steen van iemand anders, is symbolisch iets achterlaten wat een last is, wat je bezwaart, om dan "nieuw" verder te stappen. Een eeuwenoude traditie aan dit kruis. Bij de KAV-tochten is het steeds een emotioneel moment: het waarom van de eigen camino komt dan naar boven, de last of het verdriet dat men meegedragen heeft kan dan gedeeld worden... Nes(mijn man) en ik hebben samen stil een van de teksten die we van het genootschap kregen bij de zegening voor onze tocht gelezen. Een tekst trouwens van Luc Herbots,

Pelgrims van vlees en bloed

onze oud-kapelaan van Tongeren die de tocht een tiental jaren geleden deed. En samen dachten we aan allen die ons gevraagd hadden hen mee te dragen op onze tocht. Velen uit ons dorp, uit Tongeren, uit Vlaanderen, maar ook aan mensen die ons dit onderweg vroegen. En dan vraag je je af waarom er op deze plaats geen inspiratietekst hangt, waarom er in de laatste refugio's geen verwijzing te vinden was naar de diepere symboliek van deze plaats. Zullen we maar zeggen dat dankzij de KAV onze medepelgrims hier een intens moment meemaakten?'

En laat me toch even de meerwaarde van/voor het Vlaams Compostelagenootschap aangeven voor deze georganiseerde busstaptochten. Dat onze tochten inhoudelijk sterk zijn uitgewerkt is dank zij het Compostelagenootschap: vermits wijzelf, de begeleidsters, lid zijn, maken wij dankbaar gebruik van ervaringen van leden en de documentatiedienst. Dat zeggen wij ook aan onze stappers. Verschillende van hen zijn ondertussen lid geworden van het Vlaams Compostelagenootschap. Een aantal kregen voldoende zelfvertrouwen om naderhand zelf (een deel van) de camino te stappen. En ... zowel Lieve Mommens als ikzelf nemen ondertussen verantwoordelijkheid op in het Vlaams Compostelagenootschap. Of hoe pelgrimstoeristen, zoals sommigen onze busstappers wel eens denigrerend noemen, elk op hun plek een bijdrage leveren aan de caminogedachte.

Voor velen is 'Stappen naar Compostela', met busbegeleiding, een droom die in vervulling gaat. Bus-staptochten van verenigingen zoals KAV, KWB-KAV, Markant, KVLV zijn waardevol en geven ook de kans aan velen om hun eigen camino te beleven.

Riet Van Cleuvenbergen

Voor meer info over 'Stappen naar Compostela': zie de webs van de verschillende verenigingen.

KAV organiseert in 2008 in het kader van haar Vrouwenreizen *Stappen naar Compostela* van 12 tot 20 mei. Zie pag. 14 van dit nummer.

OVER MOED, STERKTE EN GELOOF

Toen ik mijn buurvrouw vertelde dat ik een pelgrim uit Zuid-Afrika had ontmoet vroeg ze me: “Is die dan uit Johannesburg vertrokken?” Daaruit bleek dat ze geen goed gevoel heeft voor aardrijkskunde en afstanden.

Ik was amper met deze pelgrim in gesprek, de tijd van het samen een kopje koffie drinken en het leek of we mekaar al jaren kenden. We spraken spontaan Nederlands, Afrikaans en Engels door mekaar. Hij was verrassend op de hoogte van het leven in Vlaanderen en wist verbluffend veel te vertellen over steden als Brugge en Gent. Hij wou alles weten over mijn jeugd - ik ben een beetje ouder dan hem - en hoe ik daarop terugkijk. Zo vertelde ik ook over mijn vijftien maanden legerdienst, toen nog verplicht, die pure padvinderij was in vreedstijd. Dat was voor hem wel even anders: zijn legerdienst duurde twee jaar met aansluitend 230 dagen voor wederoproeping. Dienstweigering wegens gewetensbezwaar werd gelijkgesteld aan zeven jaar gevangenis. In vergelijking met mijn jeugd in het welvarende en vredige Vlaanderen van de jaren zestig kreeg ik het gevoel dat zijn jeugd hem was afgenomen. En ik gruwde bij de verhalen over de twee jaren die hij in de jungle, bij de grens van Angola, in de guerilla had meegemaakt. Hoe zijn makkers sneuvelden onder Cubaans mortiervuur. Over de afstomping van jaren front, de liefdeloze maaltijden die slechts op overleven zijn ingesteld, de grauwe camouflagekleuren in lengte van maanden, waarbij je je na een tijdje gaat afvragen hoe een echte kleur, lila of rood bijvoorbeeld, er eigenlijk uitziet. De wederoproeping duurden soms een dag, een week, een maand of drie maanden. Tijdens zijn laatste ‘kamp’ moest hij patrouilleren in de townships van Soweto, bij Johannesburg.

Hij wist dat Vlaanderen één van de meest welvarende regio’s ter wereld is met een uitgewerkt sociaal systeem maar ook dat Vlaanderen in de wereldtop zit wat betreft zelfmoorden, het slikken van antidepressiva, verkeers-agressie enz.

“En dat terwijl er in jullie land opvang is en er voorzieningen zijn voor alle problemen, ongeveer tot je dood gaat. Het lijkt of jullie sociale vangnet jullie weker maakt en jullie zelfwaarde aantast. Wij hebben geen zachte kussens die ons bij tegenslag opvangen”, zo zei hij, “maar slechts onze religieuze en morele waarden die ons richting moeten geven en kracht om uit het slop te geraken”. Inderdaad: wat betekent religie nog voor sommigen? Velen zijn spiritueel dood en dat geeft de gekende problemen. “En geloof is geen gift”,

Pelgrims van vlees en bloed

zo doceerde hij verder, “want het wordt op de proef gesteld”. Toen vertelde hij me het verhaal van zijn beste vriend, die normaal gesproken met hem op de Camino zou stappen, maar er uiteindelijk niet bij kon zijn. Iedere stap die hij zette was voor zijn thuisgebleven vriend Adriaan van Zyl.

Adriaan was tien jaar en leefde in Windhoek, Namibië. Op weg naar een familiebezoek reed hun auto frontaal op een kudu, een zeer grote antilope. In het ongeval stierven zijn twee zussen, zijn moeder overleefde maar bleef verlamd aan alle ledematen. Het enige hospitaal dat kans bood op genezing was in Kaapstad waardoor Adriaans vader moest verhuizen en een totaal nieuw beroepsleven moest gaan opbouwen met alle sociale druk die daarbij komt kijken.

Pelgrims van vlees en bloed

Toen Adriaans moeder ongeneeslijk bleek drong zij aan op een scheiding opdat haar man een nieuw leven zou kunnen beginnen en de kleine Adriaan een moeder zou hebben en een normaal gezin. Uiteindelijk hertrouwde zijn vader met een weduwe met twee kleine kinderen die Adriaans stiefbroers werden.

Hij was een uitstekende student, die in normale omstandigheden moeiteloos dokter of advocaat zou geworden zijn. Maar gezien de familiale situatie en de politieke toestand van Zuid-Afrika kwam er van studeren niet veel in huis. In plaats van soldaat te worden koos hij voor drie jaar politiedienst. Nadien maakte hij carrière bij een bank. In 1982 trouwde Adriaan. François, zijn tweede zoon, werd geboren in 1987. Toen François drie maanden oud was gebeurde een gruwelijk ongeval: op een avond in het donker, teruggekeerd van een bezoek bij vrienden, plaatste zijn vrouw bij het uitladen het kinderzitje achter de auto. Adriaan reed niets vermoedend achteruit om te parkeren en raakte de baby. De kleine François had zware hersenschade en men gaf hem nog enkele weken of maanden te leven. De dokters gaven de ouders de raad het kindje in een instelling te plaatsen en het te 'vergeten', maar dat weigerden ze. Zijn vrouw Jorina nam ontslag en heeft sindsdien, nu al 20 jaar, voor François gezorgd, 24 uur per dag, 7 dagen per week. François is zeer helder van geest en zeer alert, maar gebonden aan zijn rolstoel waarmee hij alleen niets kan uitvoeren. Hij zal, tot zijn laatste dag, speciale verzorging nodig hebben.

Kort na het ongeval met de baby voelde Adriaan zich ziek en op aandringen van zijn vrouw ging hij naar de dokter. Die stelde een ernstig gezwel vast op de hartslagader en onmiddellijk werd een spoedoperatie uitgevoerd waarbij tevens een hartklep werd vervangen. Was dit gezwel opengebarsten, dan was hij op slag dood geweest. Adriaan was toen 29 jaar oud.

Geen enkele van al deze tegenslagen brachten Adriaans geloof aan het wankelen. Hij vertrouwde erop dat zijn Schepper het goed met hem voorhad en dat alles zou terechtkomen.

Intussen had hij, na een succesvolle bankloopbaan, een zaak overgenomen: een grote supermarkt met benzinstation. Deze draaide op volle toeren mede dank zij zijn extra-investeringen en zijn grote inzet, maar de olie-maatschappij vergat het huurcontract te hernieuwen met de eigenaar van het pand. Adriaan zag zijn hele investering verloren gaan. Hij kreeg de kans een nieuw benzinstation met supermarkt te openen maar dan wel in de Kaapprovincie, waardoor hij zijn vrouw in Gauteng moest achterlaten. Deze nieuwe zaak was gelegen in een industriezone die nog tot ontwikkeling moest komen en dus weinig omzet te bieden had. Gedurende 18 maanden leefde hij in het kassakamertje van twee op twee meter, zonder toilet of douche, om zijn nieuwe zaak op te bouwen. Elke cent werd twee keer omgedraaid en diende om de familie in Gauteng te voeden of om de ongelijke

juridische strijd uit te vechten van de eenling tegen een batterij advocaten van de oliemaatschappij die zo onachtzaam met de hernieuwing van de huur van zijn eerste pompstation was omgesprongen. De strijd was echter financieel onhoudbaar en uiteindelijk keerde hij terug naar zijn familie in Gauteng om nogmaals een nieuw bestaan op te bouwen.

Daar heeft zijn zoon nog steeds 24 uur per dag hulp nodig. Zijn vrouw Jorina wijdt haar hele leven aan de verzorging van François. Nooit twijfelde Adriaan aan zijn toekomst en steeds bleef hij zeer betrokken en actief in zijn kerkgemeenschap. Op de vraag “hoe gaat het?” was en blijft zijn standaardantwoord nog steeds: “nee, daar is nie probleme nie, of ek maak hulle” (nee, er is geen probleem, tenzij je het zelf maakt).

Op 22 april 2007 stierf uiteindelijk zijn moeder, sinds 10 juli 1970 verlamd na het auto-ongeval met de kudu. Ze bleef een diepgelovige vrouw, ondanks het verlies van haar twee dochters. Dikwijls had ze pijn en kon ze niet eens een hand bewegen, maar nooit klaagde ze. Integendeel ze had steeds belangstelling voor anderen. “Hoe zou ik, met zo’n voorbeeld, ooit durven klagen?” zei Adriaan.

Zoon François zou nu, door het gebrek aan beweging gedurende al de jaren in zijn wagentje, een ruggenwerveloperatie moeten ondergaan die onbetaalbaar is en slechts 46 % kans op slagen biedt. Adriaan zelf heeft als gevolg van het opheffen van zijn zoon uit bed, in bad of op toilet een ruggenwervelletsel dat hem niet meer toelaat zijn grote droom te verwezenlijken: de camino te lopen. Hij zal over enkele jaren zelf een operatie moeten ondergaan die slechts 50 % kans op slagen biedt.

Zijn zorg om zijn vrouw en kind gaf hem opnieuw de kracht aan het werk te gaan. Met de ervaring als bankbediende in zijn jonge jaren startte hij, alleen, een internationaal schuldvorderingsbedrijf waarin nu 75 medewerkers in vaste dienst zijn.

Nog steeds heeft hij zijn caminodroom niet opgegeven: schoenen en rugzak staan klaar om regelmatig te oefenen.

Gedurende al deze jaren, zo vertelt mijn Zuid-Afrikaanse pelgrimsvriend, heeft Adriaan nooit een “vloekwoord gebruik nie”, nooit geklaagd of aan zijn geloof getwijfeld. Hij beseft dat anderen hem zorgvuldig gadesloegen om te zien hoe hij met zoveel tegenslag zou omgaan. Hij zag daarin een teken dat hij de kans kreeg anderen tot voorbeeld te zijn en vond daarin de kracht om, met discipline, te werken, te organiseren, terug succesvol te zijn. Waarbij succes geen uitstaans heeft met materiële zaken want daaraan hecht hij voor zich persoonlijk geen belang. Nooit heeft het cynisme hem te pakken gekregen, maar steeds behield hij zijn zin voor humor. Ooit adviseerde iemand hem een boek te schrijven over zichzelf. Daaraan had hij zelf reeds gedacht en er met een uitgever over gesproken. Maar deze waagde er zich niet aan want het publiek zou het gewoon weglachen en het zou niet

Pelgrims van vlees en bloed

verkopen: het is onmogelijk dat iemand zoveel ongeluk in één mensenleven kan opstapelen !

“Ik heb mijn vriend Adriaan meegemaakt als succesvol bankier met een mooi kantoor in Kaapstads zakendistrict, verantwoordelijk voor een miljardenzakencijfer, met 160 medewerkers, een firmawagen, als eigenaar van een schitterend huis voor zijn gezin. En ik heb hem gezien financieel aan de grond, in een oude camionette waar de olie uitlekte en de stukken roest in 't rond vlogen, met 475.000 km op de teller en miljoenen schulden. Slechts duisternis als toekomst. Nooit zocht hij zijn heil in alcohol of drugs. Steeds behield hij zijn eergevoel en integriteit. In omstandigheden waarin anderen zelfmoordplannen zouden maken keerde hij zich naar zijn God voor hulp en bijstand. En als een mythische feniks herrees hij uit de as, keer op keer. Waar haalt hij het vandaan? Uit zijn innerlijke kracht, het geloof in zijn Schepper, zijn soliede opvoeding bij twee ouders die van jongsaf de juiste basis legden, zijn persoonlijke zin voor integriteit, zijn ethiek waarover niet onderhandeld kon worden, het houvast van zijn moreel kompas”.

Met Adriaan van Zyl in gedachten ben ik een gebed gaan opzoeken dat de padre/aalmoezenier ons leerde in de kazerne:

Gebed van een parachutist

Heer, schenk mij wat nog overblijft.
Geef me wat anders nooit gevraagd wordt.
Ik vraag u geen stilte, noch gemoedsrust,
Geen rijkdom of welslagen, zelfs geen gezondheid,
want dat alles heeft men U reeds zoveel gevraagd
dat Gij het wel niet meer zult bezitten.

Heer, geef me wat Gij nog overhebt,
geef dat wat anderen te min is:
het onveilige, het rusteloze,
geef me de storm, de kracht te strijden.
Schenk me dat alles voor eeuwig
zodat ik zeker ben het steeds te bezitten
want niet altijd zal ik de moed hebben U dit te vragen.

Geef me wat nog overblijft,
Geef me wat de anderen niet willen.
Schenk me Moed, Sterkte en Geloof.

Henk Mechels

Naschrift

Omdat skrywer dezes slechts andermans verhaal vertelt was het logisch dat de hoofdpersoon het artikel kon nalezen. Daarop kwam nog volgende reaktie:

Hallo Vrind, Dankie, ek het dit deurgelees. Dit wat saak maak is korrek. Soos ek gesê het, dit gaan nie oor my nie, maar miskien is daar iemand wat voel die lewe/probleme is te veel wat dit lees en nuwe moed kry soos ek maar altyd uit my ma se stryd moed geskep het. Lekker dag,

Riaan van Zyl

PEREGRINO, ¿QUIÉN TE LLAMA?¹

Dag van de spiritualiteit of een dag van (her)beleven, Volksabdij, Ossendrecht (NL) - 14 oktober 2007

7.30 - 9.45 uur: een moeizaam begin ...

Vroege vogels die Nederlanders: om 9 uur begon men er al aan! Zondag is bij ons thuis uitslapdag maar het was op 14 oktober wel even anders. Toch was ik meteen wakker toen de wekker om 7.30 uur afliep. Een snelle ochtendzoen en het warme bed uit.

De routepanner vertelde me dat het slechts drie kwartier rijden was maar ook Murphy was vroeg opgestaan: afrit 11 afgesloten! Met wat ingehouden verdommes, die weinig met spiritualiteit te maken hadden, kwam ik na een omweg van pakweg 15 km ter plekke.

Het was al over negen toen ik stil de kapel binnenglipte. Een sobere, verzorgde eucharistieviering met de nodige aandacht voor het altijd opnieuw onderweg zijn van mensen bracht de nodige rust en ingetogenheid om in de juiste stemming deze dag van de spiritualiteit, later omgedoopt tot "dag van (her)beleven", aan te vatten. Samen met zo'n veertig medepelgrims vertoefde ik daar al enkele keren op de camino en dat deed deugd. Twintig deelnemers kozen voor een meditatief samenzijn.

9.45 - 10.30 uur: koffie en de officiële opening

Een kop koffie of thee verdreef de laatste slaapsproen en wie de eucharistieviering of het meditatief samenzijn aan zich had laten voorbijgaan sloot nu aan bij het gezelschap. De sceptici die al blij waren met 50 aanwezigen en de optimisten, die 150 man verwachtten, hielden elkaar in evenwicht : 85 enthousiastelingen waren opgekomen voor dit gedurfd initiatief van de *Werkgroep Spiritualiteit*. Uw dienaar was de enige Vlaming ...

Om 10.15 uur werd de "dag van (her)beleven" officieel op gang geschoten door Tijs Dorenbosch, voorzitter van het Nederlands Genootschap van Sint-Jacob. Ik hoor, onthoud en beaam dat voor wie op weg gaat het niet belangrijk is of Jacobus de Meerdere werkelijk in Santiago de Compostela begraven ligt. Toonaangevende historici vinden dat trouwens ook.

¹ Bij het binnenkomen van Nájera staat de intussen beroemde tekst van priester Eugenio Garybay Baños *Polvo, barro, sol y lluvia, es Camino de Santiago* of vertaald *Stof, modder, zon en regen, dat is de weg naar Santiago*. Even verder komt de vraag *Peregrino, ¿Quién te llama? ¿Que fuerza oculta te atrae?* of, vertaald: *Pelgrim, wie roept je? Welke verborgen kracht trekt je aan?* of nog vrijer vertaald *Wie wenkt me op weg? Welke stille kracht zet mij in beweging?*

Je losmaken van waar je mee bezig bent, daar komt het op aan. Een mens heeft af en toe opfrissing nodig, vernieuwing ook, want dat zijn volgens Tijs absolute voorwaarden om vooruit te kunnen. Ik voeg daar graag aan toe: als individu, maar ook als sociaal wezen, zodat hij kan meebouwen aan een samenleving die “erop vooruitgaat”. En dan bedoel ik een wereld, die er dag na dag, week na week, jaar na jaar meer en meer in slaagt de basisbehoeften van zijn bewoners waar ook ter wereld in te vullen.

Voor ons pelgrims is herinneringen ophalen aan die fantastische camino en die wonderlijke ervaringen delen met anderen, bijna levensnoodzakelijk. Daar is niets mis mee, maar de echte uitdaging blijft: “Wat doen we ermee in ons dagdagelijks leven? Hoe beïnvloeden onze camino-ervaringen, onze spirituele ervaringen van onderweg, ons leven van elke dag zo dat ons samenleven en samenwerken met de anderen voor ons allen beter, intenser en gelukkiger wordt. En om daar wat verder op in te gaan had de *Werkgroep Spiritualiteit* Paul Nouwen uitgenodigd, broer van de Nederlandse priester, mysticus, filosoof en schrijver Henri Nouwen.

10.30 – 12.00 uur: “Kunnen wij onze spirituele ervaringen vasthouden in ons dagelijks leven?” door Paul Nouwen

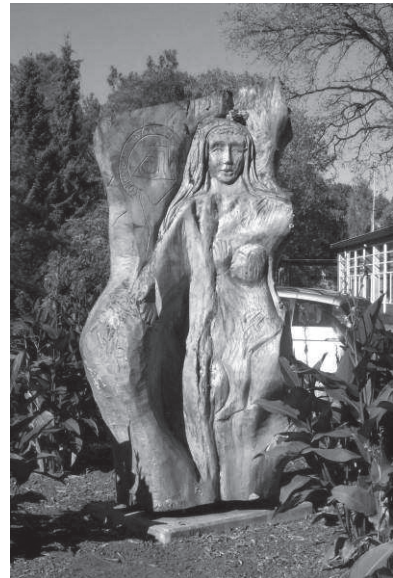
Henri en Paul hebben ieder een heel ander levenspad gevolgd.

Henri heeft o.m. in het Engels een veertigtal boeken geschreven, die in vele talen vertaald werden, was een tijdlang missionaris in Latijns-Amerika en doceerde aan de prestigieuze Amerikaanse universiteiten van Harvard en Yale.

Paul had een zeer nauwe band met zijn broer, wiens geschriften, leven en werk een voortdurende bron van inspiratie voor hem waren. Beroepshalve werkte hij 27 jaar bij de verzekeringsmaatschappij *De Nationale Nederlanden*, waar hij vele jaren directeur was van de Levensverzekeringsmaatschappij. In 1987 werd hij hoofddirecteur van de ANWB, de Nederlandse ‘toeristenbond’. Toen hij daar met pensioen ging startte hij in 1991 zijn eigen consultingbureau op. In de loop der jaren bekleedde hij eveneens tal van bestuursfuncties in allerlei verenigingen en organisaties.

We laten verder Paul Nouwen aan het woord. Ik probeer aan de hand van mijn notities zijn uiteenzetting in essentie, maar zo getrouw mogelijk weer te geven.

“Ieder vindt op zijn eigen wijze het spirituele in zijn leven en geeft een eigen invulling aan spiritualiteit, maar voor mij neemt God daarbij een zeer voor-

name plaats in. Spiritualiteit heeft vele definities. Voor mij is het de zoektocht naar God, waarbij alleen zijn en terugkeren naar thuis voorop staan. Nochtans zond God zijn Zoon naar de mensen om hen te bevrijden van het zoeken, te bevrijden van de materie: "Laat het aardse los en volg mij". Om dat te doen is echter een diep vertrouwen onontbeerlijk.

Pelgrims laten los en gaan op weg met zichzelf, maar vinden ze God onderweg? Jonge mensen slaan onvoldoende de spirituele brug en vragen zich af of God wel bestaat. Ik denk dat je moet gerijpt zijn, dat je levenservaring moet hebben om die brug te slaan,

dat je de kracht van de stilte moet kennen en dat is aan veel jongeren niet besteed. Ze gaan voorbij aan de inspiratie die de stilte kan opwekken. Zij, maar ook wij, leven teveel in een cultuur van geluid en lawaai. Daar kiezen ze deels zelf voor (een mp3-speler met oortjes!), maar ook onze samenleving dringt lawaai op waaraan soms moeilijk te ontsnappen is (overal rijden auto's, altijd is er wel ergens een bouwwerf in de buurt waar drillboren en andere machines heersen, geen avondje zonder tv-kijken, surround in de filmzalen, ...).

Mijn broer schreef het boek 'Eindelijk thuis' nadat hij in een van de grootste en omvangrijkste kunst- en cultuurhistorische musea van de wereld, de Hermitage in Sint-Petersburg, drie dagen in volledige stilte had gemediteerd voor Rembrandts schilderij 'De terugkeer van de verloren zoon'. Hij merkte op dat de vader de vuile, geknielde zoon met beide handen tegen zich aandrukt en dat de rechterhand een vrouwenhand is en de linker- een mannenhand. Voor mijn broer tonen de parabel van de verloren zoon én Rembrandts schilderij op onnavolgbare wijze de scheppende, onvoorwaardelijke en bevrijdende liefde van God. Een zoon terugkrijgen, die je dood waande, het moet een hemels gevoel zijn. Je ziet op het gezicht van de vader ook hoe deze nu vrede vindt in zichzelf en hoe de woede, de ongerustheid en de twijfel van vroeger nu volledig verdwenen zijn.

Er zit ook een appèl in om in je beroepsleven zo'n liefhebbende vader te zijn en mensen een tweede kans te geven i.p.v. de keiharde zakenman, die elk minder functioneren met ontslag bestraft vanuit puur financieel-economisch standpunt. Hoe dikwijls zijn we zelf niet de verloren zoon, die fouten maakt en wil terugkeren ...

In het hoofdstuk 'Het hart van God' komt mijn broer tot het verrassende besluit dat in onze spirituele zoektocht de vraag niet is "Hoe moet ik God vinden?" maar wel: "Hoe vindt God mij?". En bidden speelt daarbij een uiter-

mate belangrijke rol. Bidden mag niet langer een ruiltransactie zijn in de zin van “Ik bid en Jij doet wat terug”. Voor mij is bidden langzaam maar zeker geworden zoals de weg naar Golgotha: “Zou u het kruis van mijn leven een eindje mee willen dragen”.

Het had te maken met de ziekte van mijn vrouw. Zij kreeg in 1993 te horen dat ze kanker had en stierf in 1998. Vijf jaar lang vocht ze voor haar leven en voor een groeiende aanvaarding van de dood. In die periode schreef ze honderden teksten en gedichten. Het was voor haar een onmisbaar hulpmiddel om datgene wat haar overkwam te verwerken.

Onze zoektocht naar God mag ook geen bewijsvoering inhouden dat Hij bestaat. God houdt van ons en die God zoek ik en we weten dat hij ons ook zoekt.

In zijn boek Pelgrimage benadrukt mijn broer ten volle dat in vertrouwen wachten bij spiritualiteit hoort en iedereen zou de spiritualiteit van een wegwachter moeten kennen in zijn werk. Van een wegwachter wordt op de eerste plaats verwacht dat hij de mensen helpt om hun doel, hun plaats van bestemming, te bereiken. En daarvoor moet hij uiteraard een goed vakman zijn. Je dagdagelijkse job moet spiritualiteit uitademen en die zal zich gaandeweg manifesteren als medemenselijkheid, waardoor je een wegwijzer wordt voor anderen.

Tot besluit wil ik jullie allen het beste toewensen. Als je echt op weg bent, zal God je weten te vinden en zal je zijn hartelijke liefde kunnen en mogen doorgeven in je werk en je dagdagelijkse leven. Soms is het wat wachten, maar wachten, wetende dat God je vindt, is aangenaam wachten.”

Tot zover het betoeg van Paul Nouwen.

Tijdens de vragenronde liet het publiek zich allerm minst onbetuigd. Een dame vroeg of spiritualiteit voor hem altijd een religieuze dimensie inhoudt. Hij leek een beetje verrast door die directe vraag. Afgaand op zijn uiteenzetting dacht ik dat hij kort en bondig “Ja” zou antwoorden, maar hij stelde een wervervraag: “Kan je een voorbeeld geven van spiritualiteit zonder God?” “Ja, antwoordde de dame, alles wat het leven zinvol maakt is voor mij spiritueel en God kan daar deel van uitmaken, maar ook niet.” Je zag Paul begripvol nadenken en hij beaamde: “Aangeven wat je leven zin geeft en dat ook tonen, dát is belangrijk.” Hij heeft het niet met zoveel woorden gezegd, maar Paul Nouwen gaf mij de indruk open te staan voor deze andere invulling van spiritualiteit, voor het loskoppelen van religie en spiritualiteit.

Inhakend op wat hij gezegd had over jongeren en spiritualiteit, stelde een andere dame dat de verwondering waar jongeren toch dikwijls blijk van geven voor haar een spirituele dimensie heeft. Paul antwoordde dat verwondering alleszins een basis tot spirituele verdieping is of kan zijn. Hij benadrukte nogmaals het enorme belang van stilte als vruchtbare voedingsbodem voor spiritualiteit.

Voorzitter Tijs Dorenbosch dankte de spreker voor zijn doorleefde bijdrage en stelde met genoegen vast dat het zoeken naar waar het werkelijk om gaat vandaag duidelijk aanwezig is en dan zijn we toch spiritueel bezig, niet? Daarmee zat het voormiddagdeelte erop en werden we uitgenodigd voor de stille lunch.

12.30 – 13.30 uur: lunch in stilte

Soep en een eenvoudige broodmaaltijd in zelfbediening: meer moest dat niet zijn. Buiten scheen een lekker zonnetje. Ik ging aan een tafeltje zitten tegenover een dame die met gesloten ogen en naar de zon gekeerd gezicht genoot van de weldoende warmte.

Eigenlijk had ik in een abdijs traditie lange houten tafels verwacht in een grote eetzaal, waar je allemaal naast elkaar zit en in stilte eet, terwijl korte, zinvolle teksten worden voorgelezen. Maar de volksabdij is een eigentijds ontmoetingscentrum met een modern restaurant.

Tijdens het eten dwalen mijn gedachten terug af naar de uiteenzetting van Paul Nouwen. Hij is een boeiend verteller en zijn gelovige getuigenis imponeert, maar toch blijf ik enigszins onvoldaan achter. Ik had graag wat meer concrete kapstukken gekregen om, “onze spirituele ervaringen in ons dagelijks leven vast te houden” zoals de titel zei. Spiritualiteit laat zich blijkbaar moeilijk concretiseren. Of wordt van een pelgrim verwacht dat hij zelf de moed en de moeite opbrengt om in zijn dagdagelijks leven gestalte te geven aan de onderweg ervaren spiritualiteit door zijn manier van handelen en omgaan met mensen? Is dat misschien getuigen van de blijvende innerlijke verandering, die iemand die op weg gaat naar Compostela, ondergaat? Zulke overpeinzingen zorgen ervoor dat de stille lunch van een vol uur sneller voorbijgaat dan gedacht, ondanks het storend half luidop praten van de gewone restaurantbezoekers.

13.30 – 15.00 uur: verrassingsworkshops

De deelnemers waren gewaarschuwd: regenkledij en wandelschoenen meebrengen, want een aantal workshops hadden in open lucht plaats. “Als pelgrim ging je net zo goed op stap in de regen” luidde het. Regenkledij hoefde echter niet, de zon zat stralend boven de Volksabdij.

Vanaf 13.30 uur liepen buiten acht begeleiders wat chaotisch door elkaar met elk een kleurrijk tekstbordje. Iedere deelnemer had bij registratie een themagroep getrokken waarin ervaringen zouden worden uitgewisseld aan de hand van leuk klinkende thema's, die ook tot nadenken aanzetten: “de weg is het doel”, “het geheel is meer”, “spelen met woorden”, “kleurrijk leven”, “de werkelijkheid is anders”, “breng trilling voort”, “iedere ontmoeting is er een met jezelf” en “natuurlijk”.

Al snel waren de groepen gevormd. Over deze acht echt wel verrassende, sterk geïnspireerde, maar vooral echt inspirerende workshops vertel ik graag

wat meer aan de hand van wat enkele deelnemers me nadien per e-mail meedeelden.

1. Iedere ontmoeting is er een met jezelf = ontmoetingswandeling

De eerste opdracht van de groep ontmoeting waarbij ik was ingedeeld was in de natuur iets zoeken dat erg toepasselijk is op je eigen camino. Een groen en een bruin eikenblad gaven voor mij perfect de Jan van vóór Santiago en de Jan van erna weer. Eenzelfde soort blad, maar duidelijk veranderd: het had voor zijn omgeving een andere kleur aangenomen. Zo is het ook mij vergaan. Sinds ik terug ben van Santiago probeer ik de waarden, waarin ik geloof, die ik belangrijk vind en waarmee ik anderen tegemoet treed, nog meer en nog sterker dan vroeger in mijn daden te laten zien. Eerlijkheid, rechtvaardigheid, integriteit, solidariteit, uitmuntendheid ook en een fundamenteel respect voor elke mens: het zijn voor mij basiswaarden, waar ik voluit voor ga, die ik effectief in praktijk wil brengen en waarover geen compromis mogelijk is. Ze zijn voor mij een noodzaak om zinvol te leven, om me goed in mijn vel te voelen, kortom: om gelukkig te zijn.

En zo vertelde ieder zijn eigen verhaal.

Tijdens de wandeling vormden we steeds wisselende koppels, die elkaar vertelden hoe zij het telkens nieuw aangebrachte thema tijdens hun camino hadden ervaren: afscheid nemen van thuis, de meest bijgebleven ervaring, een ontmoeting met God.

René: "Het was fijn om naar elkaars verhalen te luisteren en zo weer terug te komen bij je eigen ervaringen gedurende de camino en te ontdekken waarheen je weer verlangt of wat je toch een plaats hebt gegeven in het dagelijks leven."

2. De weg is het doel = labyrint lopen

Een labyrint is een kruisingsvrij, slingerend pad, dat de looper langs een aantal wendingen naar het centrum voert en weer terug naar buiten. Alle labyrinten hebben slechts één enkel pad in tegenstelling met een doolhof waarin je keuzes moet maken. In een doolhof verlies je de weg, in een labyrint vind je hem, een essentieel verschil. Het labyrint past in de recente belangstelling voor bezinning en bezieling en het lopen van een labyrint is een hulpmiddel bij het zoeken naar je kernwaarden: datgene waar je echt voor gaat in het leven.

Gerard: "De deelnemers legden met touw in de kleuren van de zeven chakra's een labyrint en na de nodige uitleg door de begeleidster begon iedereen gedurende ongeveer dertig minuten het labyrint te lopen.

Daarna werden de ervaringen uitgewisseld: voor de een was het wennen aan de manier van doen, een ander vond het fijn om in stilte te lopen, een derde vond het een heel nieuwe en aparte ervaring en een vierde zei "Naar het midden toe vond ik het eng; naar buiten voelde ik de vrijheid." en Gerard getuigde "een ervaring om bij mijn binnenste te komen".

3. Het geheel is meer = mandala tekenen

Kyra vertelt: *“We werden meegenomen op een visuele pelgrimstocht. We herbeleefden onze voorbereiding, vertrek en tocht, inclusief zon, storm en regen, de ontmoetingen, landschappen en aankomst. Terwijl we zo op sleep-tocht werden genomen, tekende onze hand een willekeurige geheel eigen lijn op papier. Toen onze ogen weer opengingen, moesten we een stuk van die lijn uitvergroten binnen een cirkel op een vel papier. Een stuk dat je aansprak: een golf, een rechte lijn of misschien juist wel een stuk vol met knopen ...*

De cirkel mocht je verder opvullen met wat je maar wilde. In stilte en met rode wangen werd er getekend en de uitkomst was op zijn zachtst gezegd verrassend. De verschillen waren enorm maar elke tekening was kleurrijk en uniek. Dit geldt natuurlijk ook voor ieder zijn of haar pelgrimstocht! Na afloop hebben we alle tekeningen in een cirkel op de grond gelegd en hebben met elkaar nog wat nagepraat. “Wat betekenen die voetafdrukken voor jou?”; “Goh wat een mooie zon!”; “Ik zie alle elementen terug in je tekening.”

Ondanks het feit dat ik aanvankelijk liever in de prachtige herfstbossen van Ossendrecht was gaan wandelen dan in het wat donkere lokaal een workshop te volgen was het heel leuk om op deze manier uiting te geven aan mijn wandelervaringen.”

4. Natuurlijk = natuurworkshop

Stefani vertelt: “Het doel was om je verbondenheid met de natuur te ervaren via je zintuigen. Hiervoor maakten we een wandeling door het bos, steeds op een ander zintuig concentrerend.

Tast: raak alles maar aan en maak contact met hoe iets voelt (mos, een boombast, een grasspriet, een paddenstoel ...).

Reuk: ruik aan alles wat je tegenkomt en neem de verschillende geuren in je op (hoe ruikt een boom, een beukenootje, mos e.d. eigenlijk ...).

Zien: kijk om je heen!

Smaak: we zijn zo opgegroeid dat je dingen uit het bos niet mag eten, te bang om iets verkeerd in je mond te stoppen, maar proef maar eens een grasspriet. En als klap op de vuurpijl: wandelen per twee, de één met de ogen dicht en vertrouwend, de ander als begeleider de ogen zijnde: laat je zintuigen dan maar werken! Wat voel je dan? Wat hoor je dan? Wat ruik je dan? Alles wordt duidelijker en afhankelijk van de mate van je vertrouwen maak je zelfs een sprong; ... over een watertje bleek achteraf!

Een heerlijke kindservaring om op zo'n geaard, intuïtief niveau in het bos te zijn en te genieten.” Annelies gaat verder: “Het zgn. zesde zintuig, de intuïtie of het zintuig waarmee je in communicatie bent met je natuurlijke omgeving, kwam ook aan bod. De opdracht was om je te laten uitnodigen door een plek in de natuur. Vertrouwen op je intuïtie en ze volgen was hierbij de uitdaging. Op de plek aangekomen ga je zitten en mijmer je over eenheidservaringen met de natuur tijdens je pelgrimage.”

5. Kleurrijk leven = schilderen

Angelique: “We begonnen met een korte meditatie, waarna iedereen vertelde wat en hoe hij dat beleefd had. De meditatie ging over op weg gaan of onze weg naar Compostela. Een man had een vikingschip gezien en schilderde dat in ‘t paars op zijn vel papier. Ook verhalen over velden gele bloemen en obstakels passeerden de revue. Ik vond het erg leerzaam en bijzonder om mee te maken.”

6. De werkelijkheid is anders = kopersymbool maken

Petra: “Allen hadden we de camino te voet of per fiets gedaan en we selecteerden een moment, een herinnering, een voorwerp, dat symbool stond voor onze tocht. Het was de bedoeling dat om te zetten in een beeld dat we zelf konden vormgeven in koperfolie. Dit symbool werd ingesmolten tussen twee plaatjes glas, zodat iedereen een blijvende zelfgemaakte herinnering aan zijn tocht of aan deze dag van (her)beleven had. Er waren o.a. symbolen in de vorm van een afgepelde ui, de “weg”, een jakobsschelp, het woord “stilte” en een appel.”

Tijdens het werk praatten we over de ervaringen tijdens onze tocht, wat een bijzonder fijne sfeer creëerde en een gevoel van samenhang, dat je ook ervaart in de ontmoetingen onderweg.”

Van twee workshops kan ik geen verdere details geven bij gebrek aan reactie. Dat geldt voor “Breng trilling voort”, wat met klankschalen te maken had, en “Spelen met woorden”, waarbij het de bedoeling was pelgrimservaringen in woorden te vatten en weer te geven.

15.30 – 16.30: mantrazingen

Na de koffiepauze werd verzamelen geblazen in de kapel voor het mantrazingen. Twee vrouwen en een man van de Stichting Suria uit Bergen-op-Zoom, wijdden ons in in het hoe en waarom van deze Indiase muziekmeditatie. Ze zaten in aangepaste gewaden in yogazit op een podium waarop vele brandende kaarsjes voor een sfeervolle aanblik zorgden en hielden elk een sitar vast.

Het aanleren van het quasi monotoon reciteren ging eerder schoorvoetend en het gedempt mantrazingen zelf getuigde niet echt van doorleefd enthousiasme onder de deelnemers. Ik had de indruk dat deze vorm van meditatie niet echt aansloeg; mij boeide het helemaal niet. Voelden de

drie sitarspelers dat ook zo aan? Ik weet het niet, maar na een tijdje gingen ze over tot een (waarschijnlijk gepland) concert met Indiase muziekinstrumenten en dat had dan weer een heel andere uitwerking. Het publiek werd muisstil en liet zich meedrijven op de tonen van deze toch wel zeer speciale muziek. Ikzelf vertoefde snel in de sixties, in de summer of love, bij de Beatles en op het Woodstockfestival. Op de tonen van hun meeslepende muziek waren deze drie muzikanten er in geslaagd mij een zalige trip te laten maken naar mijn jeugd jaren en enkele fantastische herinneringen als op een bioscoopscherm te laten herleven. Ik was weer even totaal onbezorgd, jong en vrij geweest en dat deed enorm deugd ... Dankjewel sitarspelers van Suria!

Raar, maar waar: ik ervoer dezelfde vreugde, tevredenheid en dankbaarheid als op de Alto del Perdón, met zijn windmolens en het prachtig ijzeren pelgrimsmonument van Vicente Gallette: onder een sterrenhemel stappende pelgrims, kinderen, een hond en een ezel met op zijn buik "Donde se cruza el camino del viento con el de las estrellas" (Waar de weg van de wind de weg van de sterren kruist). Daar heb ik op 23 november 2000 mijn hoofd helemaal laten uitwaaien, gezeten op een rotsblok, met aan de ene kant een prachtig gezicht op een zonovergoten Pamplona en aan de andere kant op Obanos, waar de route van de Puerto de Somport (via Jaca) samenkomt met die van de Alto de Lepoeder (Puerto de Cisa) en Puente la Reina, voor alle peregrinos hét beginpunt van de camino francés. Het was een half uur intens genieten en gelukkig zijn.

16.45 – 20.30 uur: Café Saint-Jacques

De officiële dagafsluiting werd kort gehouden: een terugblik op een geslaagde dag, een dankwoordje voor *Wergroep Spiritualiteit* en voor de deelnemers en ... op naar Café Saint-Jacques.

"O ja, vergeet het evaluatieformulier niet". Een twintigtal items dienden gequoteerd met goed, matig of slecht. Weinig ruimte voor nuance, dacht ik. Ik hou meer van de schaal van vijf: slecht, matig, gewoon, goed en uitstekend. Voor mij was alles goed, behalve de "stille" lunch, die slechts matig kreeg. De meeste deelnemers lieten Café Saint-Jacques aan zich voorbijgaan, waarschijnlijk omdat ze nog een vrij lange thuisreis voor de boeg hadden. Groningen, Leeuwarden, Zwolle, Amsterdam, Hengelo, Emmen, om maar die te noemen, is een heel eind.

Aan de bar in Café Saint-Jacques haalden vooral bestuursleden en doorgewinterde pelgrims de heuglijke momenten van de dag nog even op en vertelden over de eigen spirituele ervaringen onderweg. De volksabdij zorgde voor een geestrijke basis: La Trappe, het enige Nederlandse trappistenbier, dat het predicaat "Authentic Trappist Product" mag dragen.

Bij de thuisreis zinderde de spirit van de camino nog na. Vandaar dat ik besloot een half gedane belofte in te lossen en een ommetje te maken langs een

vriend medepelgrim. We hebben bij hem thuis de camino verder bewandeld tot middernacht en de Saint-Estèphe van 2000 smaakte daarbij subliem: “El vino es la gasolina del peregrino” (wijn is de brandstof/energie van de pelgrim) wordt er gezegd. Als wijnliefhebber kan ik dat volmondig beamen, maar dan uitsluitend 's avonds en bij voorkeur in aangenaam gezelschap en ... die voorwaarden waren allebei vervuld.

OPROEP:

Wie zich aangesproken voelt door wat we voorlopig “ons overstijgende diepere ervaringen en ontmoetingen, innerlijke verandering en spirituele belevissen van onderweg onder welke vorm dan ook” noemen en daarover van gedachten wil wisselen, daarrond eventueel mee activiteiten wil organiseren, e.d. kan contact opnemen met:

Vanaf heden:

Het mysterie van de camino
Varkensstraat 6, 2800 Mechelen
info@compostelagenootschap.be

Vanaf 1 mei:

Staf De Laet
Flettestraat 24, 1700 Dilbeek
stafnooitthuis@hotmail.com
02 569 77 33

CHEZ SIMONNE, BAZAS EN BROEK TE LIMOGES

Chez Simonne

La Réole was in vroegere tijden de klassieke oversteekplaats van de Garonne en is een leuke plek om de dag te beginnen want vanaf hier wordt het landschap wat vlakker. Ik kruis de *Autoroute des 2 mers* (Toulouse/Bordeaux) en kom met een rammelende maag rond de middag in Auros aan. Ik heb nog een beetje brood, een *saucisson sec* en een tomaat en de zon schijnt, dus kan ik best buiten eten maar holala! Verleiding! Plots sta ik voor een bar *Chez Simonne* en die heeft een *plat du jour*. Met de vele goede herinneringen aan de Antwerpse routier *Chez Simonne* (vlak naast het beruchte Spaanse restaurant *Las Manas* aan de Konijnepijp) sta ik binnen voor ik het besef. Mijn tomaat enz. zullen me vanavond verwijtend aankijken. De dagschotel is everzwijn en zeer lekker. En dat is ook Simonne: slank en blond en ongeveer 40. Ik blijf als laatste klant zitten, Simonne biedt me een koffie met een borrel aan en komt gezellig bij me zitten kletsen. En daar komt de aap uit de mouw: ze liep zelf van hieruit de Camino, weet zeer veel van de geschiedenis en praat graag met gelijkgestemden. Volgens haar is 't nog 1000 km tot Santiago maar in de komende dagen zal ik wegwijzers zien die Santiago afwisselend situeren tussen 950 en 1050 km...

Bazas

Mijn slaapplek wordt Bazas met zijn prachtige kerk. Achter de pastorie is een mini-gîte voor twee personen. Het blijkt de oude gevangenis te zijn. Ik zit alleen in de cel, zoals het hoort. Bazas is nu een ingeslapen provinciestadje maar was van grote historische betekenis. Toen de Moren, op een klein strookje na in het Noorden, het ganse huidige Spanje bezetten en oprukten naar Parijs en in gedachten al het Kanaal waren overgestoken naar Londen, werden ze in Poitiers in 732 onverwacht tot staan gebracht. Hun verankering op het Europese continent was zo stevig dat onder het kalifaat van Córdoba het eerder Spanje was dan Bagdad dat als wereldcentrum van de islam werd beschouwd. Hier in Bazas roept 363 jaar na Poitiers paus Urbanus de Tweede op voor de eerste kruistocht. En wat begon als een pelgrimstocht om de heilige plaatsen te bevrijden van de Moren werd een veroveringstocht en niet van de vriendelijkste. Het christendom, een leer van zachtheid, nam het slechtste aspect van zijn rivaal over: geweld. De breuklijn zal blijven en sommige historici verwonderen er zich over dat de boodschap van vrede,

Chr. Geris

gepreekt door Christus van Nazareth, toch nog overeind is gebleven.

Ik heb geluk want die avond is er een concert in de grote kerk met muziek van Lassus, Jannequin en Byrd. In een kroegje gaat mijn *saucisson sec* en tomaat voor de bijl, met een kruik lekkere Chablis. De waard heeft er plezier in en vult mijn drinkfles met Chablis, van 't vat ! Ik zal er de hele avond lang nog verder stiekem van genieten.

Later in de nacht na het concert zit ik op de markt voor de prachtige verlichte westgevel van de kerk die, net zoals in Avioth en Vézelay, buiten verhouding groot is voor het kleine stadje. Waarschijnlijk onder invloed van de muziek, of van de Chablis, laat ik mijn gedachten de vrije loop en denk terug aan paus Urbanus de Tweede. Die stond hier geweld te preken en er was toen geen enkele ridder die riep: "Zeg eens excellentie, draai U eens om en kijk eens naar dat tympaan boven die inkomdeur! Staat daar geen Christus Pantocrator die een boodschap van liefde brengt?" Maar misschien riep die paus: "God wil het/Dieu le veut". Men zegt dat er ooit een vrouwelijke paus zou geweest zijn. Misschien was het deze en is hier de uitdrukking geboren "Ce que femme veut, Dieu le veut". Te veel Chablis én mooie muziek: ik zou maar beter gaan slapen.

Om 8 uur de volgende zondagmorgen wandel ik het stadje uit, het is nog fris en de enkele mensen die ik ontmoet, meestal met het verse brood onder de arm, lachen me uiterst vriendelijk toe of beantwoorden mijn groet opvallend uitgebreid. Misschien heeft Bazas een extra-vriendelijke bevolking of herkennen ze me van het concert van gisteravond of hebben ze er zo van genoten dat ze nog nagenieten. Een uurtje later zal ik begrijpen dat ze zo lachen omdat mijn gulp wijdopen stond. En mijn vrouw voor mij steeds zeer kleurrijke onderbroeken koopt.

Onderweg

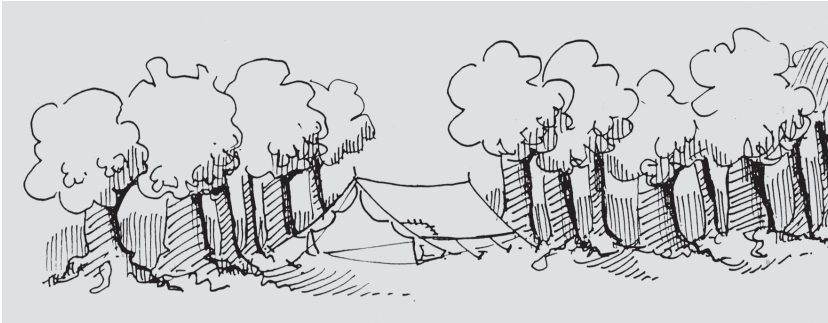

Broek te Limoges

In St.-Léonard-de-Noblat, met zijn octagonale kerk net zoals in Bénévent, spreekt een vrouw uit Cornwall me aan met de vraag of ik een echte pelgrim ben. Dat weet ik niet maar misschien word ik dat nog wel. Ze vraagt me of ik weet dat vroeger ook uit Cornwall pelgrims kwamen? Zeker dame en uit Scandinavië en Polen en Antiochië en Ethiopië en...En vandaag uit Japan en Nieuw-Zeeland en...

Ze stelt voor dat ik voor haar poseer voor een foto in ruil voor het middagmaal en een interview. Dat lijkt me een eerlijke en voordelige ruil. Ik zeg "kaas" tegen haar fotoapparaat maar dat begrijpt ze niet. Na de maaltijd, waaronder een heerlijke linzenaspic, voel ik de wijn in mijn hoofd. Als de vrouw plots zegt dat ze me iets zeer vertrouwelijks moet meedelen probeer ik me te concentreren en ben ik een beetje gealarmeerd. Maar het valt mee: ze wil alleen kwijt dat er een groot gat in mijn broek zit, op mijn kont. Dus heb ik een nieuwe broek nodig maar liefst met afritsbare pijpen en die vind je slechts in een grotere stad. Als 't meevalt ben ik vanavond in Limoges en ga ik daar op zoek.

De wijn, die me als een *démon du midi* de lust tot veel verdere inspanning ontnemt, inspireert me tot volgend plan: ik moet door Limoges en niet rond Limoges omwille van die broek. Maar ik heb geen zin de hele namiddag door een agglomeratie te lopen want dat kan, na 4 weken alleen in de natuur, slechts tegenvallen. Dus kan ik beter een bus of trein nemen naar Limoges, daar snel mijn broek kopen en terug de stad verlaten om een slaapplek te vinden. Maar de eerste bus gaat om 18 u en de eerste trein om 19 u. Maar niet te snel opgeven: op het gemeentehuis krijg ik 3 telefoonnummers van taxi's die me voor een prikje naar Limoges zullen brengen. De eerste bestaat niet meer, de tweede wil me slechts naar een ziekenhuis voeren want hij doet nu alleen nog ambulancedienst en de derde heeft gewoon geen zin om naar Limoges te rijden. Dat lijken me voldoende vingerwijzingen van Sint-Jakob dat ik moet stappen en dus ga ik maar weer op pad. De pelgrimsroute loopt voorlopig langs een heel klein paadje, maar ik hoop toch te kunnen liften. Na een uurtje komt de eerste auto, maar wel van de verkeerde kant. De dame wuift me vriendelijk toe en dat is een hele troost. Misschien moet ik toch maar een plekje zoeken om te gaan slapen. In de gids staat een *centre équestre* met annex een gîte, wel een heel eind uit de route gelegen. Ze antwoorden niet aan de telefoon als ik wil reserveren. Met de hulp van Sint-Jakob waag ik het erop en maak een grote omweg tot bij de gîte om vast te stellen dat ze volzet blijkt (en daarom namen ze gewoon de telefoon niet meer op). Dus terug naar de route. Aha, 6 km verder is een soort hotelletje (dat ook al geen telefoon aanneemt). Volzet? Nee, rustdag. Enfin, deze namiddag zijn er voldoende aanwijzingen van Sint-Jakob dat ik moet blijven lopen. Dat doe ik dan maar.

Chr. Geris

Uren later, langs de grote baan tussen het geraas van moordend verkeer, op enkele kilometers van Limoges, ziet een automobilist dat ik daar niet echt met hart en ziel loop en hij pikt me spontaan op. De lieve man brengt me tot voor de kathedraal. Na een paar toestanden (het eerste hotel neemt alleen gasten voor de hele week en een ander is alleen nog restaurant etc) vind ik een kamer van waaruit ik bovendien zicht heb op de kathedraaltoren en de grote St.-Pierrekerk. Uitstekend. En morgen vind ik op één twee drie een nieuwe broek. Dacht ik.

Niet ver van 't hotel is de Galeries Lafayette en die hebben toch alles? Om 9 u sta ik met rugzak en stok voor de deur maar die opent maar om 9.30 u. Dus wat slenteren en wachten. Dan blijkt dat de broek die ik zoek slechts te vinden is in de zomercollectie en 't is nu oktober, dus... Een vriendelijke verkoopster verwijst me naar een Aigle-winkel. 't Is niet ver meneer. Na wat zoek stel ik vast dat ze me een verkeerd adres gaf want de Aigle-winkel, zo lees ik in het telefoonboek, is verhuisd naar de Rue du Consulat. En die te vinden was lastig want de *-sulat* op het straatnaambord was overschilderd en het was erg *con* van me om niet onmiddellijk te zien dat *Rue du Con* niet kon. De Aigle-winkel opent om 11 u en dus loop ik even langs de Halles: heerlijk, die geuren en kleuren en schier eindeloze keus van groenten en fruit en vis en kaas. Ik voel dat het Zuiden nadert. De Aigle-winkel heeft de broek maar ook slechts in de zomercollectie. Ze kunnen ze bestellen en over 10 dagen zal ik ze hebben...Ik word doorverwezen naar Intersport, "t is niet ver, meneer". En jawel, Intersport heeft de broek die ik wil. Maar na wat gezwoeg in een veel te klein en te warm pashokje blijkt mijn maat niet voorradig. De man heeft met me te doen, biedt me koffie aan en vertelt dat hij van afkomst uit Veurne stamt. Op zijn haard hangt een Vlaamse leeuw en met grote gebaren geeft hij de maat aan van zijn vlag. Hij verwijst me naar Le Techniciens du Sport, "t is niet ver meneer". Die heeft mijn broek in de juiste maat: ik ben 6 kg kwijt sinds Vlaanderen.

En heb méér gezien van Limoges dan me lief is.

Peregrinus anonymus

Onderweg

HORS D'OEUVRE

Toen de uitgevers nog geen concurrentie te vrezen hadden van het internet, werden allerlei initiatieven opgezet om jongeren al lezend kennis te laten maken met de grote-mensenwereld.

Zo had De Sikkel een reeks lopen waarin elk schooljaar een tiental titels verschenen over een historisch thema. De deeltjes uit de *Historische verhalen* bevatten elk niet meer dan vijftig pagina's en hun historische juistheid werd bewaakt door een redactie.

René Sterckx uit Duisburg bezorgde ons onlangs een exemplaar van 'Op pelgrimstocht', een verhaal dat in deze reeks is verschenen. Auteur was Alfons de Bruyn. Het werd uitgegeven in 1976. Het verhaal is wat dunnetjes: Jan van Linter, een schoenlapper uit Lier, moet als straf een boetebedevaart ondernemen naar Santiago. Onderweg sluit hij vriendschap met Jan Schonejans die eveneens op strafbedevaart is. Ze worden aangevallen door rovers maar bereiken uiteindelijk hun doel en keren vervolgens behouden terug naar huis. De auteur maakt van de gelegenheid gebruik om de jonge lezertjes in te wijden in het dagelijkse leven van pelgrims onderweg. Uiteraard mag ook het verhaal van de losgemaakte gehangene niet ontbreken.

Na Alfons de Bruyn is het vooral Jo Briels geweest die via strips en verhalen de jeugd kennis heeft laten maken met de pelgrimstocht naar Santiago.

DA

Hors d'œuvre